

WIJ BEATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

Besluit van...

houdende regels met betrekking tot bedrijfsmatige
activiteiten met gezelschapsdieren (Besluit
gezelschapsdieren)

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie ...,
no., Directie Wetgeving en Juridische Zaken;

Gelet op de artikelen 3, eerste lid, onderdeel f, 4, 38, 45, 55, 56 en 65 van de Gezondheids- en
welzijnswet voor dieren;

De Afdeling advisering van de Raad van State gehoord (advies van (datum en nummer));

Gezien het nader rapport van de Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en
Innovatie van ... , no. , Directie Wetgeving en Juridische Zaken;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Hoofdstuk 1 Algemeen

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- beheerder: degene die dagelijks leiding geeft aan in artikel 3, eerste lid, bedoelde activiteiten;
- gezelschapsdier: zoogdier, vogel, vis, reptiel of amfibie, kennelijk bestemd om te houden voor liefhebberij of gezelschap, met uitzondering van een dier als bedoeld in de bijlage bij het Besluit aanwijzing voor productie te houden dieren, niet zijnde konijn, bruine rat, tamme muis, cavia, goudhamster en gerbil;
- inrichting: aan één locatie gebonden ruimte of ruimtes, bestemd voor de in artikel 3 bedoelde activiteiten.

Artikel 2

Dit besluit berust op de artikelen 2.2, tiende lid, onderdeel b, c, d, e, f, g, m en p, 2.4 tweede lid, 2.6, tweede lid, onderdeel a en b, 2.7, tweede lid, onderdeel a, g en m, 2.16, eerste lid, in

samenhang met artikel 7.1, 7.2, tweede lid, onderdeel c, d, e, g en i, en 7.6, tweede lid, onderdeel c, van de Wet dieren, nadat deze artikelen in werking zijn getreden.

Hoofdstuk 2 Het bedrijfsmatig verkopen, afleveren, houden ten behoeve van opvang van of fokken met gezelschapsdieren.

Artikel 3

1. Het is verboden gezelschapsdieren te verkopen, ten verkoop in voorraad te houden, af te leveren, te houden ten behoeve van opvang, of te fokken ten behoeve van de verkoop of aflevering van nakomelingen, tenzij daarbij wordt voldaan aan dit besluit.
2. Het in het eerste lid bedoelde verbod is niet van toepassing indien degene onder wiens verantwoordelijkheid gezelschapsdieren worden verkocht, ten verkoop in voorraad worden gehouden, afgeleverd, gehouden ten behoeve van opvang, of gefokt ten behoeve van de verkoop of aflevering van nakomelingen, aannemelijk maakt dat er bij de uitoefening van die activiteiten geen sprake is van bedrijfsmatig handelen.

Artikel 4

1. De activiteiten als bedoeld in artikel 3, eerste lid, worden verricht in een inrichting die bij Onze Minister overeenkomstig artikel 5 is aangemeld.
2. In afwijking van het eerste lid, is het toegestaan gezelschapsdieren te verkopen, ten verkoop in voorraad te houden of af te leveren buiten een inrichting indien dit plaats vindt op een tentoonstelling, beurs of markt, voor zover daarbij is voldaan aan artikelen 5, vijfde lid, 8, vierde lid, 9, derde lid, 11, vijfde lid, en 14 tot en met 17.

Hoofdstuk 3 Aanmelding en registratie

Artikel 5

1. De aanmelding van een inrichting geschiedt door degene onder wiens verantwoordelijkheid de in artikel 3, eerste lid, bedoelde activiteiten worden verricht of door de beheerder, indien dat degene is onder wiens verantwoordelijkheid de activiteiten worden verricht.
2. Bij de in het eerste lid bedoelde aanmelding wordt opgave gedaan van de volgende gegevens:
 - a. de naam, adres, woonplaats en geboortedatum van degene onder wiens verantwoordelijkheid de in artikel 3 bedoelde activiteiten worden verricht, of, indien die activiteiten worden verricht onder de verantwoordelijkheid van een rechtspersoon, de naam en het adres van vestiging van de rechtspersoon;
 - b. het adres van de inrichting en een beschrijving van de gebouwen en voorzieningen die voor het houden van gezelschapsdieren worden gebruikt of zullen worden gebruikt;
 - c. de naam, adres, woonplaats en geboortedatum van de beheerder;
 - d. de onder dit besluit vallende activiteiten die in de inrichting worden verricht;
 - e. de diergroep of diergroepen waarmee de activiteiten worden verricht;

- f. een kopie van het bewijs van vakbekwaamheid als bedoeld in artikel 8, eerste lid, van de op de inrichting werkzame beheerder;
 - g. het tijdstip waarop met de uitoefening van de activiteiten een aanvang wordt gemaakt.
3. Voor de aanmelding, bedoeld in het eerste lid, wordt gebruik gemaakt van:
- a. het door Onze Minister beschikbaar gestelde elektronische portaal, of
 - b. het formulier dat daartoe door Onze Minister op verzoek wordt verstrekt.
4. Aanmelding van een inrichting geschiedt voor aanvang van de in artikel 3 bedoelde activiteiten.
5. Degene die een tentoonstelling, beurs of markt als bedoeld in artikel 4, tweede lid, organiseert, doet uiterlijk twee weken voor het tijdstip waarop de tentoonstelling, beurs of markt aanvang neemt, een melding van het houden van de tentoonstelling, beurs of markt bij Onze Minister en doet daarbij opgave van de volgende gegevens:
- a. de naam, adres, woonplaats en geboortedatum van degene onder wiens verantwoordelijkheid de tentoonstelling, beurs of markt wordt gehouden, of, indien die activiteiten worden verricht onder de verantwoordelijkheid van een rechtspersoon, de naam en het adres van vestiging van de rechtspersoon;
 - b. de plaats waar de tentoonstelling, beurs of markt plaatsvindt;
 - c. de data waarop de tentoonstelling, beurs of markt wordt georganiseerd alsmede de openingstijden;
 - d. de diergroep of diergroepen die aanwezig zullen zijn op de tentoonstelling, beurs of markt;
 - e. een kopie van het bewijs van vakbekwaamheid van de persoon die aanwezig is op de beurs of tentoonstelling, beurs of markt, bedoeld in artikel 8, vierde lid.

Artikel 6

- 1. Bij wijziging van één of meer van de gegevens, bedoeld in artikel 5, tweede lid, wordt binnen vier weken na het intreden daarvan aan Onze Minister melding gemaakt van de wijziging door degene die ten tijde van het intreden van die wijziging op de inrichting verantwoordelijk is voor de in artikel 3 bedoelde activiteiten.
- 2. Op de melding, bedoeld in het eerste lid, is artikel 5, derde lid, van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk 4 Administratie

Artikel 7

- 1. In een inrichting wordt een deugdelijke administratie gehouden van de gezelschapsdieren die in de inrichting verblijven met daarin in ieder geval de volgende gegevens:
 - a. naam, adres en woonplaats van degene van wie de gezelschapsdieren afkomstig zijn;
 - b. bewijs van inenting van honden en katten.
- 2. De in het eerste lid bedoelde gegevens worden ten minste twee jaar schriftelijk of digitaal in de administratie van de inrichting bewaard vanaf het tijdstip dat een dier niet meer in de inrichting aanwezig is.

3. Van het bewijs van inenting, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, wordt gedurende een periode van twee jaar schriftelijk of digitaal een kopie in de administratie van de inrichting bewaard.

4. Het eerste lid, onderdeel a, is niet van toepassing op gezelschapsdieren die gehouden worden ten behoeve van opvang en waarvan onbekend is van wie de gezelschapsdieren afkomstig zijn.

Hoofdstuk 5 Vakbekwaamheid

Artikel 8

1. In de inrichting is een beheerder werkzaam die in het bezit is van een door Onze Minister erkend bewijs van vakbekwaamheid voor de diergroep waarmee activiteiten in de inrichting worden verricht.
2. Een kopie van het in het eerste lid bedoelde bewijs van vakbekwaamheid wordt bij een inspectie ter naleving van dit besluit aan de daartoe aangewezen ambtenaar ter beschikking gesteld.
3. Bij langdurige ziekte, ontslag of overlijden van de beheerder kan, voor de duur van een periode van ten hoogste 12 aaneengesloten maanden, worden afgeweken van het eerste lid met dien verstande dat de persoon die dagelijks leiding in de inrichting geeft over de in artikel 3 bedoelde handelingen over voldoende relevante werkervaring beschikt en dit kan aantonen.
4. Degene die een tentoonstelling, beurs of markt als bedoeld in artikel 4, tweede lid, organiseert, draagt zorg voor de aanwezigheid van een persoon die een erkend bewijs van vakbekwaamheid bezit als bedoeld in het eerste lid.
5. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld met betrekking tot het in het eerste lid bedoelde bewijs van vakbekwaamheid.

Hoofdstuk 6 Huisvesting en verzorging

Artikel 9

1. Een gezelschapsdier wordt gehouden in een daarvoor geschikte ruimte.
2. Een ruimte is geschikt om een gezelschapsdier in te houden, indien ten minste:
 - a. het dier over voldoende bewegingsruimte beschikt;
 - b. de ruimte en de daarin gebruikte materialen zijn aangepast aan de fysiologische en ethologische behoeften van het dier;
 - c. het dier zo nodig bescherming wordt geboden tegen slechte weersomstandigheden, roofdieren en gezondheidsrisico's;
 - d. de ruimte voldoende hygiënisch is en geen materialen of bodembedekking bevat die niet eenvoudig vervangen of gereinigd en gedesinfecteerd kunnen worden;
 - e. het dier toegang heeft tot een toereikende hoeveelheid gezond en voor de soort en leeftijd geschikt voer en een toereikende hoeveelheid vers water, afhankelijk van de behoefte van het dier;

- f. de ruimte op zodanige wijze ontworpen en gebouwd is en onderhouden wordt, dat daardoor bij het dier geen letsel of pijn kan worden veroorzaakt;
- g. in de ruimte geen materialen of bodembedekking worden gebruikt die ongeschikt of schadelijk zijn voor het dier;
- h. bij huisvesting van een hoogdrachtig of zogend dier, het met haar jongen de beschikking heeft over voldoende en geschikte nestruimte;
- i. het dier niet tengevolge van de wijze waarop het gehuisvest is onnodige angst en stress ervaart;
- j. het aantal en de samenstelling van dieren en diersoorten per verblijf zodanig is dat dit niet het welzijn of de gezondheid van het dier nadelig beïnvloedt.

3. Degene die een tentoonstelling, beurs of markt als bedoeld in artikel 4, tweede lid, organiseert, draagt zorg voor geschikte huisvesting van dieren gedurende de tentoonstelling, beurs of markt, die voldoet aan het tweede lid, met dien verstande dat dieren als bedoeld in onderdeel h niet worden toegelaten.

Artikel 10

1. Een inrichting beschikt over ten minste drie afzonderlijke ruimtes voor het huisvesten en verzorgen van zieke of van ziekte verdachte gezelschapsdieren in afzondering van andere dieren, dan wel over de mogelijkheid deze ruimtes in te richten zodra dit nodig is.
2. De in het eerste lid bedoelde ruimtes zijn:
 - a. een quarantaineruimte voor dieren die verdacht worden van het dragen van een besmettelijke ziekte;
 - b. een isolatieruimte voor dieren met klinische verschijnselen van een besmettelijke ziekte;
 - c. een ruimte voor huisvesting van dieren die ziek zijn, maar geen besmettelijke ziekte hebben of niet verdacht worden van het dragen van een besmettelijke ziekte.
2. Gezelschapsdieren geplaatst in de in het tweede lid bedoelde ruimtes, worden solitair gehuisvest, tenzij dat vanuit veterinaire oogpunt niet noodzakelijk is.
3. De ruimtes, bedoeld in het tweede lid, onderdelen a en b, vormen een volledig afgescheiden onderdeel van een inrichting.
4. De ruimte, bedoeld in het tweede lid, onderdeel c, kan bestaan uit een gedeelte van het binnenverblijf dat kan worden afgescheiden van overige binnenverblijven en dieren.

Hoofdstuk 7 Gezondheid

Artikel 11

1. In de inrichting wordt gebruik gemaakt van een protocol waaruit blijkt dat de gezondheid van gezelschapsdieren die in de inrichting verblijven dagelijks gecontroleerd wordt, maatregelen ter voorkoming van dierziekten worden genomen en zieke gezelschapsdieren op passende wijze worden verzorgd.
2. Indien verzorging geen of onvoldoende verbetering in de toestand van een ziek gezelschapsdier bewerkstelligt, wordt zo spoedig mogelijk een dierenarts geraadpleegd.

3. Gezelschapsdieren verdacht van een besmettelijk dierziekte en gezelschapsdieren waarvan bij binnenkomst in een inrichting de gezondheid- of vaccinatiestatus onbekend is, en honden en katten waarbij de in artikel 12, onderdeel a, bedoelde inenting niet hebben plaats gevonden, worden onmiddellijk in quarantaine geplaatst.
4. Een hond of kat mag de quarantaineruimte van de inrichting niet verlaten gedurende ten minste 7 dagen nadat de in artikel 12, onderdeel a, bedoelde inenting hebben plaatsgevonden, tenzij het de teruggave aan de eigenaar betreft.
5. Degene die een tentoonstelling, beurs of markt, als bedoeld in artikel 4, tweede lid, organiseert, draagt zorg voor een veterinaire gezondheidscontrole van de dieren voordat toegang wordt verstrekt en laat geen dieren toe met klinische verschijnselen van of verdacht van een besmettelijke dierziekte.

Artikel 12

Bij ministeriële regeling worden regels gesteld met betrekking tot:

- a. inenting voor honden en katten die in de inrichting verblijven;
- b. het bewijs van inenting van honden en katten;
- c. inenting die plaats vinden voordat honden en katten worden verkocht of afgeleverd.

Artikel 13

Een hond wordt, passend bij zijn ethologische en fysiologische behoefte, dagelijks in de gelegenheid gesteld tijd door te brengen buiten de ruimte waarin deze gehouden wordt, indien de gezondheidstoestand van de hond zich daar niet tegen verzet.

Hoofdstuk 8 Verkoop en aflevering

Artikel 14

1. Bij de verkoop of aflevering van een gezelschapsdier, wordt aan een koper of degene aan wie de aflevering plaatsvindt schriftelijke informatie over het verkochte of afgeleverde gezelschapsdier verstrekt teneinde hem in staat te stellen het gezelschapsdier zo goed mogelijk te verzorgen.
2. Het eerste lid is niet van toepassing indien de koper of degene aan wie de aflevering plaatsvindt een overeenkomstig dit besluit geregistreerde inrichting, een circus of een dierentuin is.
3. De in het eerste lid bedoelde informatie heeft in ieder geval betrekking op de verzorging, de huisvesting en het gedrag van het gezelschapsdier en de kosten die gemoeid gaan met het houden van het gezelschapsdier.

Artikel 15

Bij de verkoop of aflevering van een gezelschapsdier, wordt aan de koper of degene aan wie de aflevering plaatsvindt alle relevante informatie verstrekt met betrekking tot de gezondheidsstatus van het verkochte of afgeleverde gezelschapsdier, waaronder ten minste

het bewijs van inenting, bedoeld in artikel 12, onderdeel b, voor zover het om honden en katten gaat.

Artikel 16

Een gezelschapsdier wordt niet verkocht aan een persoon jonger dan 16 jaar.

Artikel 17

Indien een gezelschapsdier bij verkoop of aflevering wordt verpakt, vindt dit op zodanige wijze plaats dat het welzijn of de gezondheid van het gezelschapsdier niet onnodig worden benadeeld.

Artikel 18

Gezelschapsdieren worden niet in een etalageruimte van een inrichting gehuisvest of tentoongesteld.

Hoofdstuk 9 Fokken en socialisatie

Artikel 19

1. De wijze waarop met gezelschapsdieren wordt gefokt mag het welzijn en de gezondheid van het ouderdier of nakomelingen niet benadelen.
2. In ieder geval wordt bij het fokken, bedoeld in het eerste lid, voor zover mogelijk voorkomen dat:
 - a. ernstige erfelijke afwijkingen en ziekten aan nakomelingen worden doorgegeven;
 - b. uiterlijke kenmerken worden doorgegeven aan of kunnen ontstaan bij nakomelingen die schadelijke gevolgen hebben voor welzijn of gezondheid van de dieren;
 - c. gefokt wordt met gezelschapsdieren met ernstige gedragsproblemen;
 - d. voortplanting op onnatuurlijke wijze plaatsvindt;
 - e. het aantal nesten dat een gezelschapsdier krijgt de gezondheid of het welzijn van dat dier of de nakomelingen benadeelt.
3. Het aantal nesten, bedoeld in het tweede lid, onderdeel e, bedraagt voor een hond in ieder geval meer dan één nest binnen een aaneengesloten periode van 12 maanden.
4. Het aantal nesten, bedoeld in het tweede lid, onderdeel e, bedraagt voor een kat in ieder geval meer dan twee nesten binnen een aaneengesloten periode van 12 maanden of meer dan 3 nesten in een aaneengesloten periode van 24 maanden.

Artikel 20

Indien een gezelschapsdier in een inrichting verblijft tijdens de periode waarin het dier ontvankelijk is voor socialisatie, wordt ervoor zorg gedragen dat het dier:

- a. went aan de omgang met de mens en relevante diersoorten en aan houderijomstandigheden en
- b. in voldoende mate in de gelegenheid is tot het leren en tonen van soorteigen gedrag.

Artikel 21

Honden en katten die tijdelijk gehouden worden ten behoeve van opvang omdat daarvan afstand is gedaan, of omdat de eigenaar op het moment van opvang onbekend is, kunnen in afwijking van artikel 4 en artikel 11, derde en vierde lid, tijdelijk buiten de inrichting gehuisvest worden ten behoeve van socialisatie, resocialisatie, behandeling van gedragsproblemen of intensieve zorgverlening in geval van ziekte, mits de locatie en verblijfsduur uit de administratie van de inrichting blijken.

Hoofdstuk 10 Overgangsrecht

Artikel 22

1. De verplichtingen, bedoeld in artikel 5, vijfde lid, 9, derde lid, 11, vijfde lid, zijn gedurende vier maanden vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing.
2. De verplichting, bedoeld in artikel 8, vierde lid, is ten aanzien van:
 - a. honden en katten gedurende vier maanden vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing;
 - b. andere dieren dan honden en katten gedurende een periode van drie jaar vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing.

Artikel 23

1. De verplichting tot het bezit van een bewijs van vakbekwaamheid als bedoeld in artikel 8, eerste lid, is gedurende een periode van drie jaar vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing:
 - a. indien degene die verantwoordelijk is voor de in artikel 3 bedoelde activiteiten desgevraagd kan aantonen dat de inrichting vóór of binnen drie jaar na het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik is genomen en het een inrichting betreft waarvoor geen meldingsplicht bestond op basis van het Honden- en Kattenbesluit 1999;
 - b. ten aanzien van andere dieren dan honden en katten, indien degene die verantwoordelijk is voor de in artikel 3 bedoelde activiteiten desgevraagd kan aantonen dat het een inrichting betreft waarvoor een meldingsplicht bestond op basis van het Honden- en kattenbesluit 1999, waar ook andere gezelschapsdieren werden gehouden dan honden en katten.
2. Het erkende bewijs van vakbekwaamheid op basis van het Honden- en kattenbesluit 1999 geldt als bewijs van vakbekwaamheid op grond van dit besluit, voor zover activiteiten worden verricht met honden en katten.

Artikel 24

1. Een aanmelding bij Onze Minister die is verricht op grond van het Honden- en kattenbesluit 1999, geldt als een aanmelding als bedoeld in artikel 5, eerste lid, voor activiteiten met honden of katten, voor zover die activiteiten bij die eerdere aanmelding zijn gemeld.
2. Artikel 5, vierde lid, is gedurende een periode van vier maanden vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing op een inrichting, indien degene onder

wiens verantwoordelijkheid de in artikel 3 bedoelde activiteiten op die inrichting worden verricht:

- a. desgevraagd kan aantonen dat de inrichting vóór het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik is genomen en het een inrichting betreft waarvoor geen meldingsplicht bestond op basis van het Honden- en Kattenbesluit 1999, en
- b. binnen vier maanden na het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit, de inrichting bij Onze Minister aanmeldt.

Artikel 25

Artikel 10, eerste lid, en artikel 11, derde lid, zijn gedurende een periode van een jaar vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit niet van toepassing:

- a. op inrichtingen die op grond van het Honden- en kattenbesluit 1999 niet over een quarantaineruimte dienden te beschikken, voor zover deze inrichtingen geen katten of honden houden ten behoeve van opvang die niet over de in artikel 12, onderdeel a, bedoelde entingen beschikken, en,
- b. indien degene onder wiens verantwoordelijkheid de in artikel 3 bedoelde activiteiten worden verricht, aantoont dat de inrichting vóór het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit in gebruik is genomen en het een inrichting betreft waarvoor geen meldingsplicht bestond op basis van het Honden- en kattenbesluit 1999.

Hoofdstuk 11 Slotbepalingen

Artikel 26

Onze Minister zendt binnen drie jaar na de inwerkingtreding van dit besluit aan de Staten-Generaal een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van dit besluit in de praktijk.

Artikel 27

1. Het Honden- en Kattenbesluit 1999 wordt ingetrokken.
2. In afwijking van het eerste lid, blijven op inrichtingen waar dierproeven worden gedaan, de artikelen 8, eerste en tweede lid, vierde lid, onderdelen a tot en met c, en vijfde tot en met zevende lid, artikel 9 tot en met 16, en 18 van het Honden- en kattenbesluit 1999 van toepassing, zoals deze golden voor inwerkingtreding van dit besluit, tot het tijdstip waarop de wijziging van de Wet op de dierproeven ter implementatie van Richtlijn 2010/63 van het Europees Parlement en de Raad van 22 september 2010 betreffende de bescherming van dieren die voor wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt (PbEU L 276) in werking is getreden.

Artikel 28

De artikelen in dit besluit treden in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip, dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan, verschillend kan worden vastgesteld. Laatstbedoeld besluit wordt niet genomen voordat 30 dagen zijn verstreken nadat het onderhavige besluit is overgelegd aan beide kamers der Staten-Generaal, en evenmin indien binnen die termijn door of namens een der kamers of door ten minste een vijfde van het

grondwettelijk aantal leden van een der kamers de wens te kennen wordt gegeven dat de inwerkingtreding van dit besluit bij wet wordt geregeld.

Artikel 29

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit gezelschapsdieren.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

De Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,

dr. H. Bleker

Nota van toelichting

1. Algemeen

1.1 Inleiding

Dit besluit heeft ten doel de bedrijfsmatige handel, fok en opvang van gezelschapsdieren te reguleren met het oog op verbetering van dierenwelzijn. Dit besluit staat in het teken van het regeerakkoord "Vrijheid en verantwoordelijkheid", waarin het kabinet aangeeft het dierenwelzijn te willen bevorderen. In dat verband wil het kabinet onder meer misstanden bij dierenfokkers en van illegale handel in exotische diersoorten aanpakken.

Het besluit vervangt het Honden- en kattenbesluit 1999 (hierna: HKB 1999). Het HKB 1999 had ten doel de bedrijfsmatige handel en opvang van honden en katten te reguleren. Dat besluit bevatte middelvoorschriften die bij het houden van honden en katten in acht genomen moesten worden. Onder andere werden eisen gesteld aan de vakbekwaamheid van de beheerder, de afmetingen van verblijven, administratie en inentingen van honden en katten. Het Besluit gezelschapsdieren heeft een ruimere strekking dan het HKB 1999, want het betreft niet alleen honden en katten. Het besluit is ook van toepassing op andere bepaalde groepen dieren die kennelijk bestemd zijn om te worden gehouden voor liefhebberij of gezelschap.

Ten opzichte van het HKB 1999 wordt in dit besluit, waar mogelijk, gebruik gemaakt van doelvoorschriften. Hiermee wordt de betrokken sectoren meer ruimte geboden voor onder andere innovatie en kunnen nalevingskosten worden beperkt. Ook dit laatste sluit aan bij het regeerakkoord. Doelvoorschriften kunnen voorts betrokken sectoren ondersteunen voor zover zij wensen te komen tot zelfregulering op basis van vrijwillige certificering. Zelfregulering kan een belangrijk extra instrument zijn om het welzijn te bevorderen, doordat sectoren daarmee de eigen verantwoordelijkheid in deze oppakken en uitwerken.

Met dit besluit wordt voorts, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Wet dieren en, voor zover dit past binnen de reikwijdte van dit besluit, uitvoering gegeven aan een motie van de Kamerleden Thieme en Ouwehand (Kamerstukken II 2007/2008, 28 286, nr. 172), waarin is verzocht over te gaan tot ratificatie van de Europese Overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren (Trb. 1988, nr.1). Deze Overeenkomst van de Raad van Europa stelt beginselen vast voor het houden van kleine huisdieren en bevat onder meer bepalingen over fokken, voorlichting en educatie.

Dit besluit is gebaseerd op de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (hierna: GWWD). Met de inwerkingtreding van de Wet dieren zal dit besluit op die wet gebaseerd worden. Daarop is geanticipeerd door in artikel 2 van dit besluit de artikelen van de Wet dieren te benoemen waarop dit besluit alsdan zal zijn gebaseerd. Nadien zal op een gelegen moment dit besluit geïncorporeerd worden in de algemene maatregel van bestuur onder de Wet dieren die de regels bevat omtrent het houden van dieren.

Op grond van artikel 10.10 van de Wet dieren geldt een zogenoemde voorhangprocedure voor algemene maatregelen van bestuur die mede of met het oog op de bescherming van het

welzijn van dieren worden voorbereid. De toezegging gedaan in het Algemeen Overleg Dierhouderij van 1 juni 2011 (Kamerstukken II 2010/11, 28973, nr. 73) dit besluit in ontwerp aan beide Kamers toe te zenden, kan mede in dit licht worden gezien.

Een ontwerp van dit besluit is ten behoeve van consultatie geplaatst op de website www.internetconsultatie.nl. Tevens is een ontwerp van dit besluit voor commentaar voorgelegd aan een aantal belanghebbende organisaties.

Hieronder wordt een korte terugblik op de historie van dit besluit gegeven. Hoofdstuk 2 bevat overwegingen omtrent de belangenafweging die aan dit besluit ten grondslag ligt tegen de achtergrond van de erkenning van de intrinsieke waarde van het dier. De hoofdstukken 3 en 4 betreffen de hoofdlijnen van het besluit. In de hoofdstukken 5 en 6 wordt ingegaan op aspecten van regeldruk onderscheidenlijk de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Hoofdstuk 7 bevat een aantal overige onderwerpen en in hoofdstuk 8 ten slotte wordt in algemene zin ingegaan op de ontvangen commentaren.

1.2 De besluitvorming in historisch perspectief

In 2003 heeft de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Tweede Kamer geïnformeerd over zijn voornemen het HKB 1999 in te trekken (Kamerstukken II 2003/2004, 28 286, nr. 4). Dit voornemen leidde tot de nodige consternatie op basis van overwegingen ingegeven door het belang van het dierenwelzijn bij onder andere maatschappelijke organisaties. Ook echter werd door die organisaties de conclusie van de toenmalige Minister gedeeld dat de gedetailleerde normen op het terrein van huisvesting, vaccinatie en rapportage in het HKB 1999 hun doel zijn voorbijgeschoten.

Het voornemen toentertijd om het HKB 1999 in te trekken werd mede ondersteund door een advies van een ambtelijke werkgroep in het kader van het project Bruikbare rechtsorde, als onderdeel van het toenmalige kabinetsprogramma Andere Overheid (Kamerstukken II 2003/2004, 28 286, nr. 5). Deze werkgroep heeft gekeken naar de effectiviteit en doelmatigheid van wettelijke instrumenten om het welzijn van gezelschapsdieren te borgen. De werkgroep adviseerde in haar rapport "naar een effectieve borging van dierenwelzijn" te komen tot een vrijwillige certificering door de sector en tot een verminderd aantal wettelijke bepalingen en wettelijke bepalingen alleen aan bod te laten komen als zelfregulering de welzijnsproblemen onvoldoende oplost. Geadviseerd werd tevens het HKB 1999 in te trekken zodra het certificatiestelsel tot stand zou zijn gekomen (Kamerstukken II 2005/2006, 28 286 en 29 279, nr. 25).

Een in 2004 gehouden werkconferentie welzijn gezelschapsdieren leidde tot een door de Raad voor Dierenaangelegenheden ingesteld Forum Welzijn gezelschapsdieren (Kamerstukken II 2003/2004, 28 286, nr. 22). Dit Forum heeft een actieplan opgesteld en daarin aangegeven dat een certificatiesysteem noodzakelijk is om het welzijn van gezelschapsdieren bij de handel en fokkerij te waarborgen (Kamerstukken II 2005/2006, 28 286, nr. 29). De leden van het Forum zijn met dit het actieplan het "commitment" aangegaan om voor de handel, opvang en fokkerij in honden en katten een certificatiesysteem in te stellen. Ondersteuning van een zodanig systeem door publieke regelgeving werd breed gedragen.

De toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft vervolgens in mei 2006 handelaars, fokkers en exploitanten van asielen en pensions van honden en katten opgeroepen te komen tot een vrijwillig certificatiestelsel (Kamerstukken II 2005/2006, 28 286 en 29 279, nr. 29). Hieraan lag de gedachte ten grondslag dat verbetering en borging van dierenwelzijn niet afdwingbaar is met meer gedetailleerde regelgeving. Een gedeeld verantwoordelijkheidsbesef door houders van dieren is de beste basis voor verbetering. Tevens heeft genoemde minister toen de bereidheid toegezegd om parallel aan het opstellen van de certificatieregels een algemene maatregel van bestuur in voorbereiding te nemen met, waar mogelijk, doelvoorschriften. Die algemene maatregel van bestuur zou het HKB 1999 dan kunnen vervangen. Met doelvoorschriften wordt aan de ondernemers ruimte geboden voor innovatie ter verbetering van het welzijn voor dieren. Tevens zouden betrokken partijen ruimte hebben voor het ontwikkelen van effectieve certificatieregels. Het toezicht van de overheid zou zich met name kunnen richten op de instellingen die niet zouden deelnemen aan het certificatiestelsel. Daarmee zou de beschikbare handhaving capaciteit effectiever en doelmatiger kunnen worden ingezet.

Sinds 2006 is door de bij het HKB 1999 betrokken sectoren, gesteund door het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, gewerkt aan een certificatiestelsel. Lopende dat proces zijn naar aanleiding van een motie van de leden van de Tweede Kamer Snijder-Hazelhoff en Ormel (Kamerstukken II 2008/2009, 28 286, nr. 115 en Handelingen 2008/2009, 3170) vertegenwoordigers van houders van dieren speciaal zaken en van import- en groothandel in overige diersoorten bij dit overleg betrokken.

Vertegenwoordigers van de (detail)handelsbranche in gezelschapdieren, de honden- en kattenpensions en hondenfokkers hebben in augustus 2010 aangegeven vooralsnog geen grote deelname aan een certificatiestelsel door hun achterban te verwachten. Het opzetten van een vrijwillig certificatiestelsel achten zij echter wel blijvend mogelijk en haalbaar, mede gezien het werk dat hiertoe inmiddels was verzet, en het stadium waarin het proces zich bevond. Een spoedige totstandkoming van een gedragen certificatiestelsel op de korte termijn werd echter niet verwacht.

Desalniettemin is daarop geoordeeld dat het in het belang van dierenwelzijn in het algemeen en het bestrijden van misstanden in fokkerij en handel in het bijzonder, wenselijk is met maatregelen te komen. Ook zonder certificatiestelsel kan met regelgeving ter vervanging van het HKB 1999 voortgang worden geboekt op het terrein van het welzijn van gezelschapdieren en kan de effectiviteit van die regels ten opzichte van het HKB 1999 worden vergroot. De mogelijkheid voor een certificatiestelsel blijft immers onverkort bestaan. De verantwoordelijkheid berust hiervoor echter primair bij betrokken sectoren. Zij hebben ervan blijk gegeven zich bewust te zijn van die verantwoordelijkheid en die ook zo te ervaren dat het ontwikkelen van een voldoende gedragen certificatiestelsel onverkort van belang is.

Benadrukt wordt dat het, gegeven de regels in dit besluit, de houders van dieren zelf zijn die zich van hun verantwoordelijkheid ten opzichte van het dier bewust dienen te zijn. Dit geldt niet alleen voor de houders van gezelschapdieren die dergelijke dieren aanschaffen. Deze houders dienen zich ervan te vergewissen dat dieren door fokkerij geen kenmerken bezitten die hun welzijn nadelig beïnvloeden, dat de herkomst van dieren duidelijk is en of ze

voldoende kennis hebben over voeding, huisvesting en verzorging van de desbetreffende dieren. Dit bewustzijn geldt eveneens voor handelaren, exploitanten van opvangorganisaties en fokkers. Zij zijn verantwoordelijk zorg te dragen voor omstandigheden die het welzijn en de gezondheid van dieren niet kunnen schaden. Zij behoren te voorkomen dat dieren verhandeld of gefokt worden met kenmerken die nadelig kunnen zijn voor welzijn van dieren zijn of die hun gezondheid kunnen schaden. Daarnaast is het belangrijk dat zij voorlichting geven aan kopers van dieren om zo bij te dragen aan kennisontwikkeling van kopers van dieren. Het is belangrijk dat handelaren, exploitanten van opvangorganisaties en fokkers zich ervan bewust zijn dat zij, vanwege hun kennis en ervaring met het houden van dieren, een voorbeeldfunctie hebben voor veel dierhouders. Zij moeten deze voorbeeldrol met zorg invullen.

2. Afweging belangen/intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde van het dier is uitgangspunt voor het overheidsbeleid. Voor het dierenwelzijnsbeleid is dit voor het eerst expliciet gemaakt in de nota Rijksoverheid en Dierenbescherming van 1981 (Kamerstukken II 1980/81, 16 966, nr. 2). De intrinsieke waarde ligt ten grondslag aan de GWWD. De wettelijke verankering van de erkenning van de intrinsieke waarde van het dier in de Wet dieren en de betekenis daarvan is een belangrijk onderdeel geweest van het parlementair debat over die wet, in zowel Eerste als Tweede Kamer. De intrinsieke waarde van het dier staat voor de eigenwaarde van het dier als levend wezen met gevoel, dus los van de gebruikswaarde die de mens eraan toekent.

In artikel 1 van de Wet dieren heeft de erkenning van de intrinsieke waarde een formele wettelijke basis gekregen. In het genoemde overleg met Eerste en Tweede Kamer is aanleiding gevonden ook bij dit besluit meer uitvoerig dan voorheen gebruikelijk was, stil te staan bij de afweging die in het licht van genoemd artikel geboden is. De betekenis van dat artikel kan en behoeft niet afhankelijk gesteld te worden van de inwerkingtreding van de Wet dieren, gelet op het gegeven dat de intrinsieke waarde in ieder geval sedert 1981 als uitgangspunt kan worden beschouwd bij de besluitvorming over aangelegenheden die dieren betreffen, ongeacht of dit in toelichtingen bij besluiten en beleidsvoornemens expliciet is gemaakt.

In artikel 1, tweede lid, van de Wet dieren is bepaald dat bij het stellen van regels ten volle rekening wordt gehouden met de gevolgen ervan voor de intrinsieke waarde van het dier, onverminderd andere gerechtvaardigde belangen. Daarbij dient er dan in elk geval in te worden voorzien dat inbreuk op de integriteit of het welzijn van dieren, verder dan redelijkerwijs noodzakelijk, wordt voorkomen en dat de zorg die dieren redelijkerwijs behoeven, is verzekerd.

Dit besluit geeft regels voor de bedrijfsmatige handel, opvang en fokkerij van gezelschapsdieren. Dit zijn bijzondere aspecten, die direct zijn verweven met het houden van dieren. De totale gezelschapsdierensector vormt een belangrijk onderdeel van onze economie. In totaal wordt er jaarlijks minimaal 2,12 miljard euro besteed aan de aanschaf en verzorging van gezelschapsdieren. De sector vertegenwoordigt een totale waarde van ongeveer 3 miljard euro.

Dieren worden sinds mensenheugenis onder andere gehouden omwille van hun gezelschap. Handel, opvang en fokkerij van dieren is daaraan inherent. Mensen ontlenen aan het houden

van dieren plezier en ontspanning en uit onderzoek blijkt dat er zelfs positieve gezondheidsaspecten gekoppeld zijn aan het houden van dieren. Voor dieren heeft het feit dat zij door mensen gehouden worden de nodige consequenties. Afhankelijk van domesticatie en mate van vrijheidsbeperking zijn zij in meer of mindere mate beperkt in hun vrijheid tot het uitoefenen van hun natuurlijk gedrag. Fokkerij kan tot gezondheids- en welzijnsproblemen leiden. Als gehouden dier zijn dieren voor hun welzijn en gezondheid in belangrijke mate afhankelijk van de zorg van de mens.

Overwegende het vorenstaande wordt het houden van dieren voor gezelschap gerechtvaardigd geacht.

Het belang van de mens om te kunnen kiezen om dieren te houden voor, in casu, gezelschap, weegt dusdanig zwaar, dat ondanks de consequenties voor het dier, houden van dieren voor gezelschap is toegestaan. Dit houden van dieren vindt sedert mensenheugenis al plaats. Hierbij wordt opgemerkt dat het in het voornemen ligt in het kader van de Wet dieren te komen tot een lijst van diersoorten of diercategorieën die mogen worden gehouden. Tevens ligt het in het voornemen in het kader van de Wet dieren te voorzien in enkele algemene uitgangspunten over het houden en verzorgen van dieren voor een ieder.

De belangen van het dier, verwoord in bovengenoemde afweging omtrent de erkenning van de intrinsieke waarde, brengen met zich dat handel, opvang en fokken niet onvoorwaardelijk kan. Regels zijn nodig die voorkomen dat dieren als gevolg daarvan te zeer nadelen met betrekking tot welzijn en gezondheid ondervinden. Dit geldt in het bijzonder voor aspecten van huisvesting, verzorging en fokkerij.

Die regels zijn nodig omdat de ogen er niet voor kunnen worden gesloten dat de bedrijfsmatige handel, fok en opvang, zeker indien de activiteiten worden verricht met een winstoogmerk, risico's voor het dier met zich kunnen brengen. Een aantal van de bedrijfsmatige houders zullen immers de neiging hebben de kosten zo laag mogelijk te houden om te kunnen concurreren of uit winstbejag.

Alhoewel de meeste dieren alleen tijdelijk bij een handelaar of fokker verblijven, kan een verkeerde omgang met dieren in deze fase ook vergaande consequenties hebben voor het verdere leven van een dier. Gedacht kan dan worden aan jonge dieren die bij een fokker onvoldoende goed gesocialiseerd worden waardoor er blijvende gedragsproblemen ontstaan of aan nadelige consequenties voor de gezondheid van een dier ten gevolge van een schadelijk fokbeleid.

De regels in het besluit zijn erop gericht de belangen van het dier te waarborgen en bedoelde consequenties zoveel mogelijk te voorkomen. Zij zijn erop gericht dat handel, opvang en fokkerij zorgvuldig en met inachtneming van de belangen van het dier worden verricht.

Hierbij dient te worden betrokken dat de activiteiten die in dit besluit worden gereguleerd, zoals opgemerkt, in het teken staan van het gegeven dat dieren mogen worden gehouden. Het is daarom gewenst dat ook dierhouders zich ten volle bewust zijn van de consequenties van de aanschaf van gezelschapsdieren maar ook van het feit waar en van wie zij dieren betrekken. Het is van belang dieren te betrekken bij betrouwbare en reguliere adressen, waar zorgvuldig met dieren wordt omgegaan. Het is van belang dat dierhouders zich bewust zijn van de eisen die dieren stellen aan huisvesting en verzorging en in de wijze waarop zij aan de

gedragsbehoeften van dieren, passend bij de aard van dier, tegemoet kunnen komen, bijvoorbeeld door het volgen van cursussen. Primair is dit de eigen verantwoordelijkheid van die houders. Het genoeg dat het houden van dieren hen verschaft, brengt ook lasten met zich en het dragen van verantwoordelijkheid voor de zorg voor het dier.

Ter onderbouwing en toelichting op vorenstaande wordt voorts verwezen naar overige onderdelen van deze nota van toelichting.

3. Hoofdpijnen van het besluit: bedrijfsmatig verkopen, ten verkoop in voorraad houden, afleveren, houden ten behoeve van opvang, of fokken van gezelschapsdieren in een inrichting

3.1 Bedrijfsmatig handelen

Dit besluit stelt regels over het bedrijfsmatig verkopen, ten verkoop in voorraad houden, afleveren, houden ten behoeve van opvang, en fokken van gezelschapsdieren. Deze activiteiten met gezelschapsdieren zijn omvangrijk. Geschat wordt dat er 1725 fokkers van honden en katten zijn, 2260 bedrijven in de detail- en groothandel en ongeveer 625 pensions en asielen. Meer dan de helft van de Nederlandse huishoudens heeft gezelschapsdieren. Volgens schatting worden er in Nederland, naast honden en katten, minimaal 23 miljoen gezelschapsdieren zoals kleine knaagdieren, vogels, vissen en amfibieën gehouden door 620 duizend houders.

Het besluit is van toepassing voor zover het gaat om het bedrijfsmatig verkopen, ten verkoop in voorraad houden, afleveren, fokken en houden van dieren ten behoeve van opvang. Het begrip bedrijfsmatig staat voor het in zekere omvang en met een zekere regelmaat uitoefenen van activiteiten. De vaststelling of het gaat om bedrijfsmatige activiteiten wordt per geval getoetst. In de meeste gevallen is dit duidelijk omdat het bijvoorbeeld een dierenspecialzaak of pension betreft. In de gevallen waarin dit niet duidelijk is, maar wel wordt vermoed dat sprake is van bedrijfsmatig handelen, zal de betrokkene aannemelijk dienen te maken dat niet bedrijfsmatig wordt gehandeld om niet onder de werking van het besluit te vallen (artikel 3).

Zoals hiervoor aangegeven is in veel gevallen duidelijk dat er sprake is van bedrijfsmatige activiteiten, omdat het bijvoorbeeld een pension, asiel, dierenspecialzaak of groothandel betreft.

In sommige gevallen is dit minder duidelijk. De hieronder genoemde situaties kunnen indicaties zijn dat er sprake is van bedrijfsmatige activiteiten:

- gezelschapsdieren worden gefokt anders dan voor uitbreiding van het aantal gezelschapsdieren binnen het eigen huishouden of de directe familie- en vriendenkring;
- gezelschapsdieren worden verkocht aan anderen dan familie en vrienden;
- gezelschapsdieren worden opgevangen tegen een vergoeding en er worden hiervoor advertenties geplaatst;
- ruimtes zijn speciaal ingericht voor de onder dit besluit vallende activiteiten;
- registratie van de Kamer van Koophandel of het hebben van een BTW-nummer;
- adverteren, al dan niet op websites, met gezelschapsdieren;
- er wordt gehandeld vanuit een winstoogmerk.

Met behulp van deze indicaties kan in een individueel geval worden bepaald of er sprake is van bedrijfsmatig handelen. De indicaties zijn niet-cumulatief. Een indicatie kan voor een doelgroep ook helemaal niet relevant zijn. Voor het houden ten behoeve van opvang geldt bijvoorbeeld dat het winstoogmerk géén relevant criterium is om te bepalen of er sprake is van handelen in een zekere omvang en met een zekere regelmaat. Opvang van dieren vindt vaak plaats zonder winstoogmerk, maar met een ideëel doel.

Voor honden en katten is in de nota van toelichting bij het HKB 1999 een getalsmatige duiding gegeven wanneer sprake is van bedrijfsmatig handelen. Ook in het kader van dit besluit wordt als richtsnoer genomen dat iemand bedrijfsmatig handelt, indien hij in een aaneengesloten periode van 12 maanden in totaal meer dan 20 honden of katten heeft verkocht, afgeleverd, gehouden ten behoeve van opvang of gefokt ten behoeve van de verkoop of aflevering. Met betrekking tot fokken is in artikel 19 van het besluit opgenomen dat een hond of kat per jaar slechts een beperkt aantal nesten mag produceren. Een particulier die een enkele keer een hond uit een nest van zijn hond verkoopt, valt niet onder dit besluit. Voor zover het om honden en katten gaat doet het er hierbij niet toe of die activiteiten met of zonder winst oogmerk worden verricht. Er vindt daarmee geen wijziging plaats ten opzichte van de reikwijdte van het HKB 1999.

Voor handelingen ten aanzien van andere gezelschapsdieren dan honden en katten wordt geen getalsmatige duiding gegeven en gelden eerder genoemde indicatoren onverkort.

Een groot aantal organisaties, zoals de Nederlandse Werkgroep voor Hobbymatig gehouden Pluimvee, de Coalitie Dierenwelzijnorganisaties Nederland (CDON), de Dierenbescherming, de Dibevo, Rechten voor al wat leeft, de Hondenbescherming, Comité dieren noodhulp, Samenwerkende Aquarium- en Terrariumorganisaties, Platform Verantwoord Huisdierbezit en de Landelijke inspectiedienst dierenbescherming, aan wie een concept van dit besluit ter consultatie is voorgelegd, vraagt of duidelijker kan worden aangegeven op wie en in welke gevallen dit besluit van toepassing is, met name voor andere gezelschapsdieren dan honden en katten.

Ten opzichte van het HKB 1999 ziet het besluit op meer diersoorten. Het is ondoenlijk om voor al deze soorten een getalsmatige duiding te geven wanneer sprake is van bedrijfsmatig handelen, zoals bij honden en katten gebeurt.

De controle of aan het besluit wordt voldaan, zal plaatsvinden door handhavers in het veld die aan de hand van de omstandigheden van het geval kunnen duiden of sprake is van bedrijfsmatig handelen. Om enige duiding te geven wanneer sprake is van bedrijfsmatig handelen zullen handhavingsrichtsnoeren worden opgesteld, bijvoorbeeld voor de meest voorkomende diersoorten. Deze kunnen, mede afhankelijk van praktijkervaringen steeds worden bijgesteld.

3.2 Reikwijdte van het besluit: gezelschapsdieren, specifieke activiteiten en inrichting

a. Gezelschapsdieren

Het besluit is van toepassing op gezelschapsdieren. Dit zijn dieren die zijn genoemd in artikel 1 van het besluit en kennelijk bestemd zijn om te houden voor liefhebberij of gezelschap. Bepalend voor de reikwijdte van het begrip gezelschapsdieren is het gebruik waarvoor het betreffende dier bestemd is. Op dieren die bestemd zijn om voor een ander doel te worden gehouden, als circus- en dierentuindieren, proefdieren en dieren die worden gefokt of gehouden voor landbouwdoeleinden, is dit besluit dus niet van toepassing.

De definitie van gezelschapsdier in artikel 1 van het besluit, sluit productiedieren die zijn opgenomen in de bijlage van het Besluit aanwijzing voor productie te houden dieren uit. Op deze bijlage staan echter ook dieren die zowel in het kader van de landbouw als voor het

gezelschap worden gehouden, te weten het konijn, de bruine rat, de tamme muis, de cavia, de goudhamster en de gerbil. Omdat dit dieren zijn die vaak als gezelschapsdier worden gehouden, is bepaald dat deze dieren ook onder de werking van dit besluit vallen als zij kennelijk zijn bestemd om als gezelschapsdier te fungeren.

b. Specifieke activiteiten

Dit besluit richt zich tot personen en ondernemingen die gezelschapsdieren bedrijfsmatig verkopen, ten verkoop in voorraad houden, afleveren, houden ten behoeve van opvang of daarmee fokken ten behoeve van de verkoop en aflevering. In hoofdstuk 3.1 van deze toelichting is aangegeven wat onder bedrijfsmatig wordt verstaan. Dit besluit is dus onder meer van toepassing op dierenspeciaalzaken, handelsondernemingen, tussenhandelaren, fokkerijen, kennels, pensions – waaronder die voor dagopvang – asielen en opvangcentra, maar ook op bijvoorbeeld tuincentra die gezelschapsdieren verkopen. Ook thuisfokkers of -kwekers kunnen onder de werking van dit besluit vallen, als zij bedrijfsmatig de genoemde activiteiten uitoefenen.

Als ondernemingen of personen niet bedrijfsmatig gezelschapsdieren verkopen, ten verkoop in voorraad houden, afleveren, houden ten behoeve van opvang of daarmee fokken ten behoeve van de verkoop en aflevering zoals bedoeld in artikel 3, zijn de bepalingen van dit besluit niet van toepassing.

Kinderboerderijen en onderwijsinstellingen die dieren houden ten behoeve van educatie en opleiding, vallen bijvoorbeeld niet onder de werking van dit besluit.

Ook op trimsalons en hondenuitlaatservices is dit besluit niet van toepassing. Deze ondernemingen hebben niet het doel om dieren ten behoeve van opvang te houden. Zij hebben slechts dieren voor korte duur ten behoeve van een specifieke activiteit onder zich. Onder het houden ten behoeve van opvang van gezelschapsdieren wordt bedoeld het fysiek en daadwerkelijk voor enige tijd onder zich houden van dieren, bijvoorbeeld omdat ze zwervend zijn aangetroffen of omdat de eigenaar permanent afstand heeft gedaan van het dier. Een gezelschapsdier kan ook tijdelijk worden opgevangen, bijvoorbeeld in een pension, in geval van vakantie of langdurige afwezigheid van de houder. Op deze laatstgenoemde inrichtingen is dit besluit wel van toepassing.

c. Inrichting en bedrijfsmatige handel op tentoonstellingen, beurzen en markten

In het conceptbesluit dat via internet ter consultatie is uitgezonden, was opgenomen dat activiteiten als bedoeld in artikel 3 van het besluit, uitsluitend mochten worden verricht in een inrichting (artikel 4). Een inrichting is in artikel 1 van het besluit gedefinieerd als een aan één locatie gebonden ruimte of ruimtes, die zijn bestemd voor het verrichten van de activiteiten als bedoeld in dit besluit. Het gaat om vaste en permanente locaties. Hiermee werd de lijn van het HKB 1999 voortgezet.

Bij de consultatie over het ontwerp van dit besluit, is veel protest aangetekend door dierhouders van andere diersoorten dan honden en katten en organisaties van deze dierenhouders tegen het feit dat bedrijfsmatige activiteiten zoals bedoeld in dit besluit uitsluitend vanuit een inrichting zouden mogen worden verricht. In ons land vinden namelijk jaarlijks vele evenementen met dieren plaats in de vorm van beurzen, markten en

tentoonstellingen, waar ook handel in dieren plaatsvindt. Belangrijkste punt van kritiek naar aanleiding van het ontwerpbesluit was dat een verbod op verkoop en aflevering op dergelijke evenementen de handelsmogelijkheden teveel zou inperken.

Op grond van het rapport Ongeriefanalyse (juli 2010 Wageningen UR, Universiteit Utrecht) wordt het aanwezig zijn op evenementen voor dieren als bron van stress genoemd. Ook het transport van en naar evenementen is stressvol voor veel dieren. Naar aanleiding daarvan zijn aan het organiseren en houden van tentoonstellingen, beurzen en markten op grond van artikel 4, tweede lid, van dit besluit voorwaarden verbonden. Als aan die voorwaarden is voldaan, wordt handel en verkoop aldaar toelaatbaar geacht. Dit geldt dan ook voor honden en katten. Op deze manier blijft het mogelijk bedrijfsmatig te handelen op beurzen, tentoonstellingen en markten.

Belangrijkste eisen waaraan organisatoren van tentoonstellingen, beurzen en markten dienen te voldoen zijn:

- a. een voorafgaande melding inhoudende waar en wanneer de tentoonstelling, beurs of markt wordt gehouden (artikel 5, vijfde lid);
- b. de aanwezigheid van een vakbekwaam persoon, overeenkomstig de eisen die krachtens dit besluit gelden (artikel 8, vierde lid);
- c. toezien op verantwoorde huisvesting overeenkomstig artikel 9, uiteraard met inachtneming van het feit dat een tentoonstelling, beurs of markt betreft (artikel 9, derde lid);
- d. het zorg dragen voor een veterinaire toegangscontrole (artikel 11, vijfde lid).

Standhouders dienen aldaar, voor zover zij dieren bedrijfsmatig verhandelen, te voldoen aan de verplichting tot het geven van voorlichting aan de kopers, aan de verplichting geen dieren te verkopen aan personen jonger dan 16 jaar en zorg te dragen voor, indien van toepassing, het zorgvuldig verpakken van dieren als bedoeld in de artikelen 14 tot en met 17.

Voor zover nodig wordt op een en ander nader ingegaan bij de betreffende onderdelen in deze nota van toelichting.

4 De onderwerpen van het besluit nader toegelicht

4.1 Algemeen

In het besluit komen achtereenvolgens voorschriften over registratie, administratie, vakbekwaamheidseisen, huisvesting en verzorging, gezondheid, verkoop en fokken van dieren aan de orde. Enkele voorschriften hebben betrekking op een specifieke activiteit, zoals het verkopen of afleveren (artikelen 14 tot en met 18), of fokken (artikel 19) of op een specifieke diersoort, zoals verplichte inentingen voor hond en kat (artikel 12). Als een bepaling louter van toepassing is op honden en katten, is dat in het artikel aangegeven.

4.2 Aanmelding en registratie

In artikel 4, eerste lid, is bepaald dat het verrichten van bedoelde activiteiten slechts is toegestaan voor zover die verricht worden in een bij de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie aangemelde inrichting (hierna: de minister van EL&I). De voorschriften

over de aanmelding staan in artikel 5 en 6. Als een organisatie meerdere locaties heeft, moet elke locatie aangemeld worden bij de minister van EL&I.

Nieuw ten opzichte van het HKB 1999 is dat de aanmelding kan geschieden via een door de minister van EL&I beschikbaar gesteld elektronisch portaal. Houders van geregistreerde inrichtingen onder het HKB 1999 behoeven zich ingevolge artikel 24, eerste lid, niet opnieuw onder dit besluit te laten registreren.

Tentoonstellingen, beurzen of markten dienen ook te worden gemeld door de organisator daarvan. Er kan in die gevallen echter volstaan worden met het doorgeven van een geringer aantal gegevens. Onder meer dient duidelijk te zijn waar en wanneer de evenementen plaatsvinden ten behoeve van controle en handhaving.

4.3 Administratie

In het belang van het toezicht op de naleving van dit besluit worden er administratieve eisen gesteld aan alle inrichtingen (artikel 7). Elke inrichting dient in zijn administratie de gegevens op te nemen van degene van wie de gezelschapsdieren afkomstig zijn. Voor honden en katten moet het bewijs van inenting worden opgenomen in de administratie. Voor zover dieren gehouden worden ten behoeve van opvang geldt geen plicht om te administreren van wie de dieren afkomstig zijn, voor zover deze gegevens niet bekend zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval als een zwerfdier in een asiel gehouden wordt.

Ten opzichte van het HKB 1999 is de administratiebepaling vereenvoudigd. Op grond van het HKB 1999 moest per kwartaal een administratie worden bijgehouden en worden toegestuurd aan de minister. Met de Vrijstellingsregeling dierenwelzijn was al een uitzondering gegeven van deze administratieplicht, omdat deze verplichting leidde tot hoge administratieve lasten en in de handhavingspraktijk nauwelijks effectief bleek te zijn.

De gegevens over degene van wie de dieren afkomstig zijn en een kopie van bewijzen van inentingen moeten twee jaar in de inrichting worden bewaard. In het HKB 1999 gold een bewaartermijn van drie jaar. Deze gegevens zijn voor handhavende instanties van belang voor controle op naleving van de verplichte entingen voor honden en katten. De gegevens over de herkomst van de dieren zijn van belang om handelsstromen te kunnen nagaan.

De aanmelding moet worden verricht door degene onder wiens verantwoordelijkheid de activiteiten in de inrichting worden verricht. In het geval dat de beheerder dezelfde is als degene onder wiens verantwoordelijkheid de activiteiten worden verricht, kan de beheerder de aanmelding verrichten.

Op grond van artikel 7 moeten persoonsgegevens worden bewaard. In hoofdstuk 7 van deze nota van toelichting zal nader worden ingegaan op de verhouding van dit besluit met de Wet bescherming persoonsgegevens.

4.4 Vakbekwaamheid

Om een goede verzorging te waarborgen, dient op de inrichting een beheerder werkzaam te zijn die in het bezit is van een in het kader van dit besluit erkend bewijs van vakbekwaamheid (artikel 8). Volgens de definitie van artikel 1 is dit degene die dagelijks leiding geeft aan de in

artikel 3, eerste lid, bedoelde activiteiten. Degene die een tentoonstelling, beurs of markt organiseert, draagt zorg voor de aanwezigheid van een persoon die ook in het bezit is van een in het kader van dit besluit erkend bewijs van vakbekwaamheid.

In de ministeriële regeling op grond van dit besluit zal worden bepaald welke handelingen een beheerder moet kunnen uitvoeren en waarover hij kennis moet hebben, zoals het verzorgen en voeren van gezelschapsdieren en het zorg dragen voor hygiënische omstandigheden. Dit zijn de vakbekwaamheidseisen. Bij ministeriële regeling zal worden vastgesteld welke kwalificaties voldoen aan de vakbekwaamheidseisen.

Die kwalificaties kunnen worden behaald bij een instelling voor middelbaar beroepsonderwijs die zijn opgenomen in het centraal register beroepsopleidingen (Crebo) op basis van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (hierna: WEB). Het op basis van de WEB behaalde diploma of certificaat moet uitsluitend geven of de bij ministeriële regeling vastgestelde kwalificaties zijn behaald en zo wordt voldaan aan de vakbekwaamheidseisen. De kwalificaties maken deel uit van de kwalificatiestructuur die voor het groen onderwijs door de minister van EL&I jaarlijks wordt vastgesteld. Voor het groen onderwijs is de WEB van toepassing, evenals voor de kwaliteitsborging van het onderwijs. Dit houdt in dat er een stelsel van kwaliteitszorg moet zijn en dat de examens aan bepaalde kwaliteitseisen moeten voldoen. De kwaliteitstoetsing van de examinering valt onder toezicht van de onderwijsinspectie.

Het ministerie van EL&I kent en onderhoudt geen eigen kwaliteitsborgingssysteem en beoordelingstraject, maar volgt het systeem van de WEB. De inrichting van een eigen stelsel voor kwaliteitsborging zou gezien de omvang van het aan EL&I gerelateerde onderwijs niet in verhouding zijn. Gelet daarop zal een niet Crebo-diploma, niet kunnen worden erkend als bewijs van vakbekwaamheid.

Om een bewijs van vakbekwaamheid te verkrijgen, moet de beheerder een opleiding met goed gevolg hebben afgesloten, die is toegespitst op de diergroep waarmee hij gaat werken. Daartoe zullen in de ministeriële regeling diergroepen worden onderscheiden.

Ook op grond van het HKB 1999 moesten beheerders een bewijs van vakbekwaamheid hebben. Omdat het HKB 1999 alleen van toepassing was op honden en katten, was de toets of iemand vakbekwaam was, gericht op honden en katten. Nu de reikwijdte van het besluit is uitgebreid met andere gezelschapsdieren dan honden en katten, is het verplicht dat beheerders die een bewijs van vakbekwaamheid hebben op grond van het HKB 1999 en die ook activiteiten verrichten met andere gezelschapsdieren een aanvullend bewijs van vakbekwaamheid hebben. In artikel 23, eerste lid, onderdeel b, is voor deze groep overgangsrecht opgenomen.

4.5 Huisvesting en verzorging

De regels omtrent huisvesting en verzorging, vervat in de artikelen 9 en 10, zijn als doelvoorschrift geformuleerd. Zij geven daarbij de houder van de inrichting de mogelijkheid zelf keuzes te maken omtrent de wijze van huisvesting en verzorging. Hierbij is leidend uitgangspunt dat het welzijn van dieren en hun gezondheid permanent voldoende is gewaarborgd. Voor alle dieren geldt de algemene bepaling dat de ruimte waarin zij in de

inrichting gehouden worden, geschikt dient te zijn. Adequate huisvesting en verzorging is vanuit welzijnsoogpunt van groot belang.

De huisvesting van dieren op een tentoonstelling, beurs of markt dient hieraan ook te voldoen, aangezien een uitzondering is gemaakt voor het verrichten van de activiteiten waarop dit besluit van toepassing is buiten de perceelsgebonden inrichting. Veelal worden de dieren aangevoerd door de afzonderlijke houders. Zij zijn primair verantwoordelijk voor passende huisvesting en verzorging van hun dieren. De organisator van de tentoonstelling, beurs of markt zal hierop dienen toe te zien. Uiteraard zal de aard van zodanig evenement bepalend zijn voor met name de huisvesting. Te allen tijde zal echter uit het oogpunt van dierenwelzijn de huisvesting verantwoord dienen te zijn.

Niet ondenkbaar is dat de betreffende onderdelen door verschillende houders van dieren verschillend worden geïnterpreteerd. Daarom zullen ten behoeve van de naleving handhavings- en beleidsrichtsnoeren worden opgesteld door het ministerie van EL&I. In ieder geval blijven voor het toezicht op de naleving van dit besluit leidend de minimumnormen voor de inrichting van leefruimtes voor dieren, zoals die voorheen onder het HKB 1999 golden. In het bijzonder zijn dan van belang de afmetingen van verblijven en de beschikbare vloeroppervlakte voor honden en katten. Bij het opstellen van bedoelde richtsnoeren zal ook aandacht worden besteed aan de eisen die tot dusver in het kader van het ontwikkelen van certificatiestelsels aan de orde zijn geweest. Uiteraard zal dit in de toekomst eveneens geschieden voor eisen die dan in andere certificatiestelsels zullen worden opgenomen.

Ter waarborging van de gezondheid van de gezelschapsdieren en ter voorkoming van uitbraken van besmettelijke ziekten in inrichtingen, worden eisen gesteld aan de faciliteiten waarover de inrichting dient te beschikken (artikel 10). Een inrichting moet over ten minste drie afzonderlijke ruimtes beschikken. De inrichting hoeft deze niet permanent als zodanig in te richten, maar moet wel de mogelijkheid hebben deze ruimtes in te richten als dat nodig is, naast de ruimtes waarin gezonde dieren worden gehouden. Veelal zal de dierenarts de aangewezen persoon zijn om te beoordelen of zieke dieren of dieren die een mogelijk risico vormen voor de gezondheid van andere dieren, in zodanige ruimtes dienen te worden geplaatst

Voor tentoonstellingen, beurzen of markten geldt een dergelijke eis niet. Het is de verantwoordelijkheid van de houders van dieren zieke of van ziekte verdachte dieren niet aan te voeren. De organisator moet waken voor aanvoer van dergelijke dieren en in het geval er toch dergelijke dieren worden aangevoerd, deze dieren de toegang weigeren. In artikel 11, vijfde lid, is voor dit laatste een waarborg opgenomen.

Voor de huisvesting van gewonde of zieke dieren, die niet besmettelijk zijn, die niet in een quarantaine- of isolatieruimte gehuisvest hoeven te worden, dient een inrichting te beschikken over een ruimte die, indien nodig, voor de huisvesting van deze dieren bestemd kan worden. Bij de inrichting van deze ruimte is mede een aandachtspunt dat rekening wordt gehouden met de voor herstel van het dier noodzakelijke rust.

4.6 Gezondheid

Ter waarborging van de gezondheid van de gezelschapsdieren en ter voorkoming van uitbraken van besmettelijke ziekten in inrichtingen, worden eisen gesteld aan de wijze waarop met zieke en mogelijk zieke dieren moet worden omgegaan. Dit geschiedt gedeeltelijk door te zorgen voor passende huisvesting, als bedoeld in artikel 10. Ook dienen maatregelen te worden genomen ter voorkoming van een uitbraak van besmettelijke ziekten in de inrichting, bijvoorbeeld middels inenting die als preventiemaatregel kunnen dienen (artikel 11). Voor tentoonstellingen, beurzen en markten geldt dat degene die deze organiseert zorg dient te dragen voor een veterinaire gezondheidscontrole van de dieren voordat toegang wordt verstrekt. Dieren met klinische verschijnselen van of verdacht van een besmettelijke dierziekte worden niet toegelaten (artikel 11, vijfde lid)

Voor honden en katten die verblijven in de inrichting worden ter voorkoming van de uitbraak van besmettelijke ziekten bij ministeriële regeling nadere eisen gesteld aan inenting. Eveneens worden regels gesteld over het bewijs van inenting en over de entingen waarover honden en katten moeten beschikken voordat zij de inrichting verlaten (artikel 12). Hiermee wordt het niveau van het gezondheidsregime uit het HKB 1999 gewaarborgd.

In het belang van de gezondheid van de dieren die in de inrichting verblijven, is dagelijkse controle van de dieren wenselijk. Daartoe is het ingevolge artikel 11, eerste lid, verplicht een protocol vast te stellen. De verplichting tot het vaststellen van een dergelijk protocol is nieuw ten opzichte van het HKB 1999.

Indien de gezondheid van een hond zich daar niet tegen verzet, moet een hond dagelijks tijd buiten zijn verblijf kunnen doorbrengen (artikel 13). Dit is onder meer van belang vanwege de behoefte van honden aan contact met mensen en soortgenoten en aan lichaamsbeweging. Daarnaast is het voor honden van belang om buiten de ruimte waarin ze verblijven te kunnen urineren en ontlasten. Wanneer aan deze verplichting onvoldoende invulling wordt gegeven, kan dit leiden tot onzindelijkheid van de hond.

Uiteraard kan niet worden verwacht dat aan deze verplichting wordt voldaan indien de veiligheid van het personeel in het geding is door agressiviteit van een hond.

4.7 Handel

In het belang van het welzijn en de gezondheid van verkochte of afgeleverde gezelschapsdieren worden eisen gesteld aan de informatie die bij verkoop of afleveren verstrekt dient te worden (artikel 14 en 15) en de wijze waarop een dier wordt verpakt, indien dat aan de orde is (artikel 17). Deze regels gelden ook voor de verkoop door bedrijfsmatige houders indien dieren op een tentoonstelling, beurs of markt worden verkocht of afgeleverd. De informatieverplichting is nieuw ten opzichte van het HKB 1999.

Deze bepalingen in hoofdstuk 8 van het besluit beogen het verantwoord bezit van gezelschapsdieren te bevorderen en impulsaankopen te voorkomen. Hierop is mede gericht het verbod, bedoeld in artikel 18, op het houden en tentoonstellen van gezelschapsdieren in etalages van een handelsruimte, waarbij als etalages de ruimten achter een winkelraam van een inrichting worden aangemerkt.

Ook het verbod op het verkopen van gezelschapsdieren aan personen jonger dan 16 heeft het voorkomen van impulsaankopen op het oog en bevordert juiste verzorging van dieren.

Dit verbod geldt eveneens voor verkoop en aflevering van dieren op een tentoonstelling, beurs of markt.

Het verkoopverbod van artikel 16 is mede opgenomen ter uitvoering van de Overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren (Trb. 1988, 1). In paragraaf 7.6 van deze toelichting wordt nader ingegaan op deze Overeenkomst.

4.8 Fokken en socialisatie

Hoofdstuk 9 bevat artikelen over fokken en socialisatie. De verplichtingen zijn nieuw ten opzichte van het HKB 1999.

Ter voorkoming van nadelige gezondheids- of welzijnseffecten voor nakomelingen en ouderdieren als gevolg van de wijze waarop gefokt wordt, zijn in artikel 19 voorschriften opgenomen waar bij het fokken met gezelschapdieren rekening mee dient te worden gehouden. Bij het voorkomen van nadelige effecten op gezondheid en welzijn van dieren ten gevolge van fokken heeft zowel de fokker als ook de consument die het dier koopt, een verantwoordelijkheid. Waar voor de bedrijfsmatige fokker regels gelden op basis van dit besluit welke een verplichting behelzen omtrent het toepassen van een verantwoord fokbeleid, is de consument die een dier aanschaf verantwoordelijk voor een doordachte keuze voor het moment van aanschaf van een dier waarbij welzijn en gezondheid van het dier door hem wordt meegewogen.

Uitgangspunt van artikel 19 is dat het fokken van dieren op verantwoorde wijze geschiedt. Zowel ouderdieren als nakomelingen mogen in beginsel geen schade aan welzijn of gezondheid ondervinden als gevolg van de fokkerij. Fokkerij mag niet leiden tot uitputting van moederdieren en ook niet tot blijvende of permanente schade aan gezondheid of welzijn van zowel ouderdier als nakomeling. Het is niet toegestaan doelbewust te fokken met dieren die gebreken of afwijkingen hebben of kunnen krijgen die welzijn of gezondheid van hun nakomelingen schaden of te fokken met dieren met ernstige gedragsproblemen. Ook moet bij het fokken worden voorkomen dat uiterlijke kenmerken worden doorgegeven aan of kunnen ontstaan bij nakomelingen die schadelijke gevolgen hebben voor welzijn of gezondheid van dat dier.

Een fokker kan overigens niet altijd van alle erfelijke afwijkingen en problemen op de hoogte zijn. Als echter aannemelijk is dat de fokker op de hoogte was of zou kunnen zijn van bovengenoemde problemen of als een fokker onderzoek had kunnen doen of laten doen naar de genoemde problemen, maar desondanks toch fokt met dieren, handelt hij niet overeenkomstig artikel 19.

Naar aanleiding van de consultatie van een ontwerp van dit besluit werd door de Dierenbescherming en Coalitie Dierenwelzijns Organisaties Nederland gevraagd naar de verhouding van dit artikel met de zienswijze van de Raad voor Dierenaangelegenheden (hierna: RDA) "Fokkerij en Voortplantingstechnieken"¹.

In haar zienswijze doet de RDA een aantal aanbevelingen om op maatschappelijke verantwoorde en transparante wijze om te gaan met fokkerij. Onder andere beveelt zij het

¹ Advies van Raad voor dierenaangelegenheden 2010/2

gebruik aan van een afwegingsmodel en adviseert zij de overheid randvoorwaarden te stellen. Daarnaast is de RDA van mening dat fokkerij binnen de volgende kaders moet plaatsvinden:

- Behoud van vitaliteit en fysieke gezondheid;
- Behoud van soorteigen gedrag en mentale gezondheid;
- Behoud van integriteit;
- Behoud van genetische diversiteit.

Met dit besluit worden randvoorwaarden gecreëerd waarbinnen gefokt mag worden met gezelschapsdieren. De bovengenoemde vier kaders komen niet letterlijk terug in artikel 19, maar de opgenomen voorschriften beogen hetzelfde effect.

Behalve regels inzake de fokkerij als zodanig is ook van belang de zorg die aan jonge dieren wordt verleend met het oog op hun latere gedrag. Daartoe is in artikel 20 een bepaling opgenomen.

Indien een dier in een inrichting verblijft gedurende de periode waarin het gezelschapsdier het meest ontvankelijk is voor socialisatie, wordt zorg gedragen voor socialisatie. Dit is voor pas geboren en jonge dieren één van de belangrijkste perioden in het leven dat het dier waarin het voor socialisatie ontvankelijk is.

Socialisatie houdt in dat dieren soorteigen gedrag en aanpassingsmogelijkheden aan houderij-omstandigheden leren en kunnen tonen. Daarnaast is het van belang dat dieren ook wennen aan mensen en hun aanwezigheid. Dit laatste is ook het geval ten aanzien van soortgenoten en relevante andere diersoorten.

Het leren van soorteigen gedrag vindt vooral plaats in contact met het moederdier en de nestgenoten. Indien een dier al op jonge leeftijd gescheiden wordt van het moederdier, is aandacht voor voldoende interactie met soortgenoten belangrijk om gedragsproblemen in de toekomst te voorkomen.

Socialisatie houdt ook in dat dieren gewend raken aan de aanwezigheid van mensen en menselijk gedrag alsook aan andere relevante gezelschapsdieren. Met hierop gericht handelen kunnen dieren hiermee bekend worden gemaakt en hieraan wennen. Voor een hond die bijvoorbeeld in een gezin met kinderen zal gaan leven, is het van belang dat hij in de socialisatiefase al leert om te gaan met kinderen. Voorts zal ook gedrag bij het dier moeten worden ontwikkeld dat is aangepast aan houderij-omstandigheden, bijvoorbeeld ten aanzien van huisvesting, en is het van belang dat een dier gewend raakt aan bij houderij-omstandigheden behorende omgevingsprikkels, zoals het verkeer.

Deze bepaling is vooral belangrijk voor honden en katten, maar ook voor andere veel gehouden diersoorten als konijnen en papegaai-achtigen is aandacht voor socialisatie van belang. Een goede begeleiding van het socialisatieproces voorkomt in belangrijke mate dat dieren op een later moment onaangepast gedrag, stress en angst als tekenen van verminderd welzijn vertonen of zelfs agressief gedrag ontwikkelen.

De lengte van de socialisatieperiode is per diersoort verschillend en kan ook binnen diersoorten enigszins variëren. Voor honden ligt de ontvankelijke periode voor socialisatie globaal binnen de twee eerste levensjaren. Socialisatie is dan ook voor houders die dieren uit een inrichting

betrekken, een belangrijk aandachtspunt. Zij kunnen daartoe bijvoorbeeld daarop gerichte cursussen volgen.

Niet alle dieren die als gezelschapsdier worden gehouden, zijn overigens even ontvankelijk voor socialisatie. Ook kan socialisatie, afhankelijk van de soort, weinig effect op hun gedrag hebben en bij sommige diersoorten zelfs minder wenselijk zijn. Vissen kunnen en hoeven niet gesocialiseerd worden in de mate waarin dat bij honden en katten plaatsvindt; bij veel reptielen en amfibieën is dat ook niet wenselijk of mogelijk, al is ook voor deze dieren gewenning aan bijvoorbeeld het schoonmaken van het hok of het plaatsen van voer in het hok op een wijze die niet tot stress of gedragsproblemen leidt wel van belang. De in dit artikel opgenomen verplichting dient zodanig te worden opgevat.

5 Aspecten van regeldruk

5.1 Algemeen

Met dit besluit worden niet alleen bestaande verplichtingen uit het HKB 1999 omgezet in doelvoorschriften. Ook wordt de werkingssfeer van dat besluit verbreed naar andere categorieën dieren. Daarnaast worden nieuwe voorschriften geïntroduceerd, onder andere ter zake van de fokkerij.

Dit besluit heeft een toename van de administratieve lasten en de nalevingkosten voor het bedrijfsleven tot gevolg. In totaal levert dit besluit een eenmalige stijging op van de administratieve lasten van

€ 36.624. De structurele administratieve lasten nemen toe met € 617.069. De toename van de nalevingkosten ten gevolge van dit besluit bedraagt € 4.247.546.

De administratieve lasten zijn weergegeven in onderdeel 5.2 en de nalevingkosten in onderdeel 5.3. De weging van alternatieven en overige gevolgen voor het bedrijfsleven komen in onderdeel 5.4 aan de orde.

Dit besluit heeft de volgende normadressanten: handelaren, detailhandelaren, fokkers, houders van kennels, pensions en asielen. Het HKB 1999 was van toepassing op dezelfde categorieën, maar beperkte zich tot bedrijfsmatige activiteiten met honden en katten. Het betreft hier primair midden- en kleinbedrijven.

Dit besluit heeft geen gevolgen voor de regeldruk voor burgers.

schematisch overzicht categorieën

bedrijven onder HKB 1999		Bron gegevens
Fokkers hond	1600	Raad voor Dierenaangelegenheden 'Feiten en cijfers' 2006
Fokkers kat	125	Raad voor Dierenaangelegenheden 'Feiten en cijfers' 2006
detailhandel hond en kat	10	Raad voor Dierenaangelegenheden 'Feiten en cijfers' 2006
asielen hond of kat	100	Dierenbescherming
pension hond of kat	400	Dibevo

Subtotaal bedrijven onder HKB 1999	2235	
bedrijven onder HKB 1999 met andere dieren²		
asielen gemengd	50	(50% van 100) Dierenbescherming
pensions gemengd	160	(40 percentage van 400) Dibevo en Dierenbescherming
Subtotaal bedrijven onder HKB 1999	210	
bedrijven die niet onder HKB 1999 vielen		
Fokkers/tussenhandel overige gezelschapsdieren	onbekend	
(groot)handel dieren en gezelschapsdieren	50	Dibevo en Vereniging van im-exporteurs van vogels en hobbydieren
detailhandel overige gezelschapsdieren	2200	Dibevo
asielen overige gezelschapsdieren	125	Dierenbescherming/Universiteit van Utrecht
Subtotaal bedrijven die niet onder HKB 1999 vielen	2375	
Totaal aantal bedrijven voor Besluit gezelschapsdieren	4610	
Tentoonstellingen, beurzen en markten	2500	Raad voor Dierenaangelegenheden 'Feiten en cijfers' 2006

5.2 Administratieve lasten

De administratieve lasten die samenhangen met dit besluit vloeien voort uit de volgende onderwerpen:

- a. aanmeldingsverplichting, bedoeld in artikel 5 en 6;
- b. administratieve verplichting, bedoeld in artikel 7;
- c. verplichtingen over het bewijs van inenting honden en katten (artikelen 7 en 12)
- d. toezicht.

a. aanmeldingsverplichting (artikel 6)

In het eerste jaar dat dit besluit van kracht is, zullen de administratieve lasten hoger zijn dan in de volgende jaren. Dit wordt veroorzaakt door het aantal inrichtingen dat zich in het eerste jaar moet aanmelden. Het gaat hierbij om 2585 bedrijven. Dit zijn de inrichtingen die deels onder het HKB 1999 vielen (210 bedrijven) en alle bedrijven die niet onder het HKB 1999 vielen (2375 bedrijven).

De aanmelding, het opsturen van de vereiste gegevens en het doorgeven van wijzigingen veroorzaken in het eerste jaar een administratieve last van € 40.581. Dit is een eenmalige

² Er zijn bedrijven die onder het HKB 1999 vallen en daarnaast ook activiteiten verrichten met andere dieren. Bijvoorbeeld zijn er dierenasielen voor honden en katten, die ook konijnen opvangen. Op basis van dit besluit moeten de activiteiten met in dit geval konijnen ook aangemeld worden.

stijging van € 36.624. In de daaropvolgende jaren zal de structurele administratieve last voor het aanmelden en doorgeven van wijzigingen € 4.004 bedragen.

Voor de organisatoren van tentoonstellingen, beurzen en markten, ongeveer 2500 per jaar, geldt dat per keer een aanmelding verplicht wordt. Hierdoor ontstaan structurele administratieve lasten van € 15.120.

b. administratieverplichting (artikel 7)

Artikel 7 bevat de plicht om in een inrichting een deugdelijke administratie te houden met daarin onder andere de gegevens van wie de gezelschapsdieren afkomstig zijn. Deze plicht is van toepassing op alle inrichtingen waarop dit besluit van toepassing is. Dit zijn 4610 inrichtingen. De administratieve lasten nemen als gevolg van de administratie- en bewaarplicht voor deze inrichtingen structureel toe met € 578.705.

c. verplichtingen over het bewijs van inenting honden en katten (artikel 7 en 12, onderdeel b)

De structurele administratieve last voor het opnemen en bewaren van het bewijs van inenting van honden en katten bestond reeds op basis van het HKB 1999. Deze structurele administratieve last bedraagt € 166.572 en heeft betrekking op circa 2235 bedrijven. Omdat deze last al bestond als gevolg van het HKB 1999, is er met dit besluit geen sprake van een toename.

d. toezichtskosten

In hoofdstuk 6 van deze nota van toelichting wordt ingegaan op de organisaties die toezicht houden op dit besluit. Deze organisaties veroorzaken toezichtskosten. Voor bedrijven die niet of deels onder het HKB 1999 vielen (2585 bedrijven) is sprake van een toename van de toezichtskosten. Dit leidt tot een toename van de lasten met € 19.240. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat een inspectie gemiddeld vier uur kost.

5.3 Nalevingskosten

Middelvoorschriften uit het HKB 1999 die in dit besluit zijn vervangen door doelvoorschriften leveren voor de partijen die onder de werking van het Honden- en Kattenbesluit 1999 vielen geen (nieuwe) nalevingskosten op. Voor andere partijen en andere normen hangt het optreden van en de hoogte van nalevingskosten af van de situatie in de huidige gemiddelde praktijk. Naar verwachting leveren alleen de normen over de vakbekwaamheid, de quarantaine, het opstellen van een gezondheidsprotocol en de informatieverplichting nalevingskosten op. De andere verplichtingen leiden niet tot nalevingskosten. Dit komt omdat het geen nieuwe verplichtingen zijn, omdat ze afkomstig zijn uit het HKB 1999 of omdat in alle redelijkheid verwacht mag worden dat de gemiddelde huidige praktijk in voldoende mate voldoet aan de norm, zoals het geval is bij socialisatie en het fokbeleid, de zogenoemde bedrijfseigen kosten. Hieronder wordt tevens ingegaan op de nalevingskosten voor organisatoren van tentoonstellingen, beurzen of markten.

a. Vakbekwaamheid (artikel 8)

Beheerders van inrichtingen dienen in het bezit te zijn van een bewijs van vakbekwaamheid. Voor honden- en kattenfokkers, pension- en asielbeheerders en detail- en groothandel - voor zover zij handelen in honden en katten- betreft dit geen nieuwe norm. Voor fokkers van

overige gezelschapsdieren, pensions en asielen voor overige gezelschapsdieren en groot- en detailhandelaren in overige dieren is het halen van een bewijs van vakbekwaamheid een nieuwe norm. De toename van de nalevingskosten voor het behalen van een bewijs van vakbekwaamheid komt in totaal neer op

€ 2.261.875. Dit bedrag is gebaseerd op 2585 bedrijven. Het behalen van een bewijs van vakbekwaamheid kost gemiddeld € 875. Dit bedrag is gebaseerd op kosten van bestaande cursussen bij AOC's en LOI en de kosten voor een EVC traject. EVC staat voor Erkenning Verworven Competenties. In de berekening is rekening gehouden met kennis, ervaring en competenties in de praktijk waar de beheerder die al enige tijd werkzaam is in de desbetreffende branche in meer of mindere mate over beschikt. Dit leidt in de regel tot een verkort en daardoor goedkoper opleidingstraject.

b. Ruimtes voor huisvesten en verzorgen van zieke dieren (artikel 10)

Een inrichting moet beschikken over drie ruimtes voor het huisvesten en verzorgen van zieke dieren, dan wel de mogelijkheid om deze indien nodig direct in te kunnen richten. De ruimtes waarover een inrichting moet (kunnen) beschikken betreffen een quarantaineruimte, een isolatieruimte en een ruimte voor dieren die ziek zijn.

Voor asielen voor honden en katten gold op grond van het HKB 1999 al de verplichting om een quarantaineruimte te hebben; voor fokkers en pensions voor honden en katten niet. Ook moesten asielen, fokkers, pensions en de groot- en detailhandel in honden en katten op grond van het HKB 1999 al een ruimte inrichten voor niet-besmettelijke zieke dieren.

Voor de sectoren die nieuw onder dit besluit vallen is er sprake van een nieuwe norm. Verwacht wordt dat daar waar meerdere dieren samen bedrijfsmatig gehouden worden de inrichting vanuit het eigen bedrijfsbelang reeds voldoet aan de eisen over het huisvesten van zieke of van ziekte verdachte dieren, dan wel middels zeer beperkte investeringen kan voldoen. Er is dus bij een groot aantal bedrijven sprake van bedrijfseigen kosten. Mede ook omdat reeds bestaande ruimten voor huisvesting gebruikt kunnen worden voor dit doel. Omdat onvoldoende zicht is op de bestaande gemiddelde huidige praktijk wordt rekening gehouden met de toename van de nalevingskosten € 555.000. Dit bedrag is berekend uitgaande van de helft van het aantal bedrijven dat gemiddeld een bedrag van € 400 nodig heeft om aan deze norm te voldoen. Dit gemiddelde bedrag is gebaseerd op een inschatting van de kosten voor het inrichten van een quarantaineruimte door de Dibevo.

c. Opstellen gezondheidsprotocol (artikel 11)

In een inrichting moet gebruik worden gemaakt van een gezondheidsprotocol. Dit is een verplichting die op alle inrichtingen van toepassing is, dat zijn dus 4600 inrichtingen. De inschatting is dat 80% van deze inrichtingen al voldoet aan deze norm. De in artikel 11, eerste lid, omschreven activiteiten mogen als een vanzelfsprekend onderdeel van een normale bedrijfsvoering worden beschouwd. Daarvan uitgaande wordt de toename van de nalevingskosten geschat op € 86.165.

d. Het verstrekken van schriftelijke informatie aan de koper van dieren en verstrekken van alle beschikbare informatie over de gezondheidsstatus van het dier (artikel 14 en 15)

Aan de koper van een dier dient informatie te worden verstrekt over de verzorging, huisvesting, en gedrag van het dier en kosten die gemoeid gaan met het houden van het dier. Daarnaast dient de beschikbare informatie over de gezondheidsstatus van het dier te worden verstrekt.

Het betreft hier een nieuwe norm voor alle categorieën. In de gemiddelde huidige praktijk zal al in meer of mindere mate de vereiste informatie verstrekt worden bij de verkoop van een dier. Er wordt van uit gegaan dat de informatie over de gezondheidsstatus van een dier in de gemiddelde huidige praktijk wordt verstrekt. Voor het verstrekken van schriftelijke informatie over de verzorging, huisvesting en het gedrag van het dieren is voldoende gratis materiaal digitaal beschikbaar welke uitgeprint en verstrekt kan worden, bijvoorbeeld via de brancheorganisaties of het Landelijk Informatie Centrum Gezelschapsdieren. De gemiddelde kosten hoeven per verkocht dier niet meer dan 0,20 euro (kosten voor een print of kopie) te bedragen. Uitgaande van ruim 3 miljoen verkochte dieren per jaar leidt deze verplichting tot een toename van de nalevingskosten van € 681.326.

e. Tentoonstellingen, beurzen en markten

Aan de bedrijfsmatige handel op tentoonstellingen, beurzen en markten, wordt een aantal eisen gesteld. De organisator moet zorgen voor de aanwezigheid van een vakbekwaam persoon (artikel 8, vierde lid). Ook moet degene die het evenement organiseert, zorgen voor goede huisvesting (artikel 9, derde lid). Tevens moet zorg worden gedragen voor een veterinaire gezondheidscontrole (artikel 11, vijfde lid).

De eisen die aan een goede huisvesting zijn gesteld, zijn zogenoemde bedrijfseigen kosten. Een organisator van een tentoonstelling, beurs of markt zorgde ook voordat deze verplichting gold, veelal al voor geschikte huisvesting of voorschriften daartoe voor exposanten. Uit deze plicht vloeien derhalve geen nalevingskosten voort.

De eis dat de organisator voor de aanwezigheid van een vakbekwaam persoon moet zorgen is nieuw, een dergelijke verplichting is nu niet gebruikelijk op een tentoonstelling, beurs of markt. Een deel van de aanwezigen op een tentoonstelling, beurs of markt, degenen die bedrijfsmatige activiteiten in de zin van dit besluit ontplooiën, zal al vakbekwaam zijn. Zij dienen op grond van dit besluit al een bewijs van vakbekwaamheid te bezitten om als beheerder op een inrichting werkzaam te kunnen zijn (artikel 8, eerste lid). Het organiseren van de aanwezigheid van een vakbekwaam persoon op een tentoonstelling, beurs of markt, zal derhalve niet voor grote problemen hoeven zorgen. Ook uit deze verplichting vloeien geen nalevingskosten voort. De Dibevo deed zelf ook een voorstel om als voorwaarde aan een tentoonstelling, beurs of markt de eis op te leggen van de aanwezigheid van een vakbekwaam persoon.

De veterinaire controle (artikel 11, vijfde lid) is een nieuwe eis. Het betreft het individueel keuren van dieren voordat ze de toegang krijgen tot een tentoonstelling, beurs of markt. Voor honden en katten is het op tentoonstellingen nu veelal al gebruikelijk dergelijke controles uit te voeren. Dit wordt door de organisaties zelf geregeld. Voor andere dieren dan honden en katten is de inschatting dat dit op tentoonstellingen en beurzen veel minder gebruikelijk is. Er vloeien daarom nalevingskosten voort uit deze voorwaarde.

Omdat over de huidige situatie geen cijfers beschikbaar zijn, is het lastig een reële inschatting te maken van de nalevingskosten die deze nieuwe eis met zich meebrengt.

De inschatting is dat een organisator ongeveer 30 minuten per beurs of tentoonstelling nodig heeft om veterinaire deskundigen voor ingangscntrole te regelen. Dit leidt tot nalevingskosten van € 46.250.

Voor de handelaren op beurzen, tentoonstellingen en markten die hun dieren deze veterinaire toegangscontrole moet laten ondergaan, leidt deze verplichting ook tot nalevingskosten. Uitgaande van een gemiddeld aantal dieren dat per tentoonstelling, beurs of markt, door bedrijfsmatige handelaren wordt aangeleverd, is de inschatting dat dit leidt tot een nalevingslast van € 616.930 voor bedrijfsmatige handelaren.

5.4 Alternatieven, buitenlandtoets en sociaal economische effecten

Bij de keuze voor de aanmeldingsplicht is het alternatief van een vergunningplicht onderzocht. De aanmeldingsplicht is minder belastend voor het bedrijfsleven, het grensoverschrijdende handelsverkeer en de overheid dan de vergunningplicht. Er is daarom gekozen voor de aanmeldingsplicht. De aanmeldingsplicht is noodzakelijk voor het toezicht op de naleving van dit besluit.

Regels voor de huisvesting en de verzorging zijn ter bescherming van het welzijn en de gezondheid van gezelschapsdieren bij bedrijfsmatige activiteiten noodzakelijk. Bij de keuze voor het stellen van deze regels is per norm gekeken naar de alternatieven in de vorm van ofwel middelvoorschriften ofwel doelvoorschriften. Alleen voor het normeren van de aanmelding, de vakbekwaamheid van de beheerder en de verplichte entingen voor honden en katten is besloten tot middelvoorschriften. Doelvoorschriften lenen zich niet voor een aanmeldprocedure. Ten aanzien van de vakbekwaamheid en de verplichte entingen voor honden en katten worden middelvoorschriften noodzakelijk geacht in het belang van het welzijn en de gezondheid van deze gezelschapsdieren en daarmee is tevens explicieter gemaakt ten aanzien van deze onderwerpen dat minimaal het niveau van het HKB 1999 gehandhaafd zal worden. Voor de overige normen over de verzorging, huisvesting en gezondheid van de dieren is voor doelvoorschriften gekozen. Doelvoorschriften hebben de voorkeur omdat bedrijven hiermee zoveel mogelijk ruimte wordt geboden om hun bedrijfsvoering zelf, binnen de normen, in te vullen en daardoor minder lasten opleveren.

Dit besluit is van toepassing op in Nederland gevestigde inrichtingen. Er bestaat geen export van dieren vanuit asielen en pensions. Door groothandelaren in gezelschapsdieren vindt er wel een omvangrijke export plaats. Deze dieren worden met name naar België, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Spanje en Italië geëxporteerd en daarnaast naar het Midden Oosten, Australië, Rusland en Noord- Amerika.

Dibevo heeft aangegeven dat dit besluit de im- en export als zodanig nauwelijks of niet raakt en daar dus geen effect op heeft. Ook de Vereniging van import- en exporteurs van Vogels en Hobbydieren geeft aan dat de invloed op de export mee zal vallen. Gebaseerd op de verwachtingen van de sector, wordt dan ook verwacht dat dit besluit geen gevolgen heeft voor de concurrentiepositie in Nederland en in het buitenland van in Nederland gevestigde inrichtingen die onder de werking van dit besluit vallen.

6 Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid

Bij ministeriële regeling worden de kosten voor de aanmelding van een inrichting bij de minister van EL&I door de overheid doorberekend aan de melder. De grondslag voor deze doorberekening is gelegen in artikel 94, eerste lid, onderdeel h, van de GWWD.

De ambtenaren van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit zijn in het kader van dit besluit belast met de opsporing van strafbare feiten. Daarnaast beschikken ook inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) over opsporingsbevoegdheid voor overtredingen van dit besluit. Datzelfde geldt voor de Inspectiedienst Gezelschapsdieren, de politie en bepaalde buitengewone opsporingsambtenaren van gemeenten.

Ingevolge artikel 114, eerste lid, van de GWWD juncto artikel 1, onderdeel a, b, c en f, van de Regeling aanwijzing ambtenaren Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, is een aantal ambtenaren aangewezen als toezichthouder. Op dit besluit houden de ambtenaren van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit toezicht. Ook de inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming zijn aangewezen als toezichthouder voor een aantal onderdelen van dit besluit. Het gaat hierbij onder andere om het houden van toezicht op de verzorging, voeding, drenking, behandeling en africhten van dieren (artikel 38 GWWD) en de huisvesting van dieren (artikel 45 GWWD). In het convenant samenwerking dierenhandhaving³ zijn afspraken opgenomen over de taken van de NVWA en de LID en de samenwerking tussen deze organisaties.

Bij het toezicht op dit besluit zal rekening worden gehouden met het principe van de inspectievakantie. Dit houdt in dat bedrijven die consequent goed naleefgedrag laten zien en het vertrouwen van de overheid verdienen, minder geïnspecteerd worden.

Overtredingen van de voorschriften gesteld krachtens de artikelen 38, 45, 55 en 56 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren zijn strafbaar gesteld in artikel 1, onderdeel 4, van de Wet op de economische delicten. De maximale straf is hechtenis van ten hoogste zes maanden, een taakstraf of geldboete van de vierde categorie (€ 19.000,-). Naast strafrechtelijke handhaving zal bestuursrechtelijke handhaving mogelijk zijn door middel van toepassen van een last onder bestuursdwang dan wel een last onder dwangsom. Met de Wet dieren wordt beoogd de niet-naleving van de bij of krachtens dit besluit gestelde voorschriften eveneens te kunnen bestraffen met een bestuurlijke boete.

De handhaving van de doelvoorschriften in dit besluit vergt een andere werkwijze van de handhavende instanties dan de handhaving van de middelvoorschriften van het HKB 1999. De handhavende instanties zullen meer dan nu het geval is, aan de hand van de omstandigheden van het geval een inschatting moeten maken of de bepalingen van dit besluit overtreden worden. Om enige richting te geven aan de open normen van dit besluit zullen zij handhavingsrichtsnoeren opstellen.

³ Staatscourant 2011, 20388

Drie jaar na inwerkingtreding van dit besluit zal dit besluit geëvalueerd worden (artikel 25). Deze suggestie van de Dierenbescherming is overgenomen.

7 Overige onderwerpen

7.1 Verhouding met de Wet op de dierproeven

Op grond van artikel 113 van de GWWD treedt die wet niet in hetgeen bij of krachtens de Wet op de dierproeven is geregeld, met dien verstande dat onder meer onverminderd van kracht blijft hetgeen is of wordt bepaald krachtens de artikelen 38, 45 en 55 van de GWWD. Een aantal artikelen van het HKB 1999 gold derhalve voor instellingen die dierproeven verrichten.

Op 10 november 2010 is richtlijn 2010/63/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 september 2010 betreffende de bescherming van dieren die voor wetenschappelijke doeleinden worden gebruikt (PbEU L 276), in werking getreden. In deze richtlijn zijn onder meer specifieke bepalingen opgenomen over de huisvesting en verzorging van dieren die in inrichtingen verblijven van waaruit dieren worden betrokken door instellingen die dierproeven verrichten. Ook zijn bepalingen opgenomen die zien op de scholing van personeel dat deze dieren in die inrichtingen verzorgt.

Dat heeft als gevolg dat in de regelgeving van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, ter implementatie van deze richtlijn voorzien zal worden in onder andere regels over de huisvesting, verzorging en gezondheid van dieren en bekwaamheid van het personeel in inrichtingen van waaruit dieren betrokken worden door proefdierinstellingen, conform de richtlijn.

Uiterlijk 1 januari 2013 zullen de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die nodig zijn om aan deze richtlijn te voldoen in werking moeten treden. In artikel 27 is overgangsrecht opgenomen, omdat naar verwachting dit besluit eerder in werking treedt dan de regelgeving ter implementatie van de nieuwe richtlijn. Het overgangsrecht houdt in dat tot de inwerkingtreding van de implementatieregelgeving de bedoelde bepalingen van het HKB 1999 blijven gelden voor instellingen die dierproeven verrichten.

7.2 Verhouding met de Flora- en faunawet

Gezelschapsdieren waarop dit besluit van toepassing is, kunnen tevens aangewezen zijn als beschermde inheemse of uitheemse soorten op grond van de Flora- en faunawet. De Flora- en faunawet stelt, net als dit besluit, eisen aan onder andere het kopen, verwerven, verkopen en onder zich houden van deze soorten (artikel 13 Flora- en faunawet). De Flora- en faunawet blijft onverminderd gelden voor dieren die onder de werking van dit besluit vallen en tevens beschermde soorten zijn. Er kunnen ten aanzien van deze dieren dus twee regimes van toepassing zijn.

7.3 Verhouding met de Wet bescherming persoonsgegevens

Op grond van de artikelen 5 en 7 van dit besluit wordt een verplichting vastgelegd tot het verstrekken van persoonsgegevens. In verband daarmee moet aan de Wet bescherming persoonsgegevens worden voldaan om te waarborgen dat het recht op de bescherming van persoonsgegevens niet in gevaar komt.

De aard van de inmenging in het recht op de bescherming van persoonsgegevens, voor zover daarvan sprake is, bestaat uit het beschikbaar moeten stellen van gegevens ten behoeve van de aanmelding van de inrichting (artikel 5) of ten behoeve van de administratieplicht van inrichtingen (artikel 7).

De grondslag voor het verstrekken van gegevens op grond van artikel 5 van dit besluit is gelegen in artikel 45, 55 en 56 van de GWWD. De minister van EL&I is de verantwoordelijke in de zin van de Wet bescherming persoonsgegevens. Deze gegevens worden vastgelegd om te weten wie activiteiten uitvoert met gezelschapsdieren. Deze verwerking is gerechtvaardigd met het oog op dierenwelzijn.

Op grond van artikel 7 moet degene die verantwoordelijk is voor de inrichting een administratie bijhouden. Daarin moeten onder andere de gegevens worden opgenomen van degene van wie de gezelschapsdieren afkomstig zijn. De wettelijke grondslag voor deze inmenging is artikel 4 van de GWWD. De verantwoordelijke voor de inrichting is de verantwoordelijke in de zin van de Wet bescherming persoonsgegevens. Deze gegevens worden vastgelegd omdat handelsstromen gecontroleerd moeten kunnen worden. Deze verwerking is gerechtvaardigd met het oog op dierenwelzijn.

7.4 Verhouding met de Europese transportverordening

In hoofdstuk 3.2 van deze nota van toelichting is aangegeven dat dit besluit onder meer niet van toepassing is op hondenuitlaatservices. Hondenuitlaatservices moeten voor het vervoeren van dieren wel voldoen aan de Europese Verordening (EG) nr. 1/2005 van de Raad van 22 december 2004 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten en tot wijziging van de Richtlijnen 64/432/EEG en 93/119/EG en van Verordening (EG) nr. 1255/97 (PbEU L 79).

7.5 Wijziging van het Besluit identificatie en registratie van dieren tot invoering van identificatie en registratie voor honden

In het HKB 1999 was voorzien in voorschriften inzake de identificatie en registratie van honden en katten die bedrijfsmatig verkocht, ten verkoop in voorraad, afgeleverd of gehouden worden ten behoeve van opvang, of waarmee bedrijfsmatig gefokt wordt ten behoeve van de verkoop of aflevering van de nakomelingen.

Onderhavig besluit regelt geen verplichtingen met betrekking tot identificatie en registratie van honden. Hiervoor is een separate wijziging van het Besluit identificatie en registratie van dieren in voorbereiding.

Als beide besluiten in werking zijn getreden, zal het identificatie nummer van de hond op het bewijs van inenting dienen te worden geplaatst.

7.6 Internationale aspecten

a. Vrij verkeer van goederen en notificatie als technisch voorschrift

Nagegaan is in of dit besluit verenigbaar is met artikel 34 en 35 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op grond waarvan kwantitatieve in- en uitvoerbepalingen en alle maatregelen van gelijke werking tussen de lidstaten verboden zijn. Het gaat hierbij specifiek om de eisen die worden gesteld aan de verkoop en handel in gezelschapsdieren.

Of sprake is van een ongeoorloofde invoerbepaling dient te worden bepaald langs de lijn van

de in jurisprudentie van het Hof van Justitie ontwikkelde criteria (waaronder de zogenoemde «rule of reason»). Geoordeeld is dat dat niet het geval is. De eisen die worden gesteld zijn te rechtvaardigen uit het oogpunt van diergezondheid en dierenwelzijn. De eisen gelden voorts zonder onderscheid voor nationale en ingevoerde dieren en worden niet onevenredig belastend voor het goederenverkeer geacht. De eisen zijn voorts proportioneel. Zoals in hoofdstuk 2 van de nota van toelichting is aangegeven is het stellen van regels nodig om te voorkomen dat dieren te zeer nadelen ondervinden van de gevolgen van de handel in dieren. Per onderwerp, bijvoorbeeld ten aanzien van de huisvesting, verzorging en eisen aan de verkoop en aflevering, is telkens afgewogen of de regels niet verder gaan dan strikt noodzakelijk. Ook wordt in dit kader gewezen op hoofdstuk 5.4 van deze nota van toelichting waarin ingegaan is op de alternatieven die zijn onderzocht.

Lidstaten van de EU moeten op grond van het Europese Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie producten op hun grondgebied toelaten die afkomstig zijn uit andere lidstaten. Nu Nederland eisen stelt aan de handel in gezelschapsdieren, wordt deze handel potentieel belemmerd. Dit besluit vormt daarom een technisch voorschrift in de zin van richtlijn nr. 98/34/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 22 juni 1998 betreffende een informatieprocedure op het gebied van normen en technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij (PbEG L 204). De technische voorschriften zijn opgenomen in de artikelen 3 tot en met 7 en 9 tot en met 21. Er worden geen nationaliteitseisen gesteld. De eisen zijn te rechtvaardigen uit het oogpunt van diergezondheid en dierenwelzijn.

Het ontwerpbesluit is op PM datum gemeld aan de Commissie van de Europese Unie ter voldoening aan artikel 8, eerste lid, van die richtlijn (notificatienummer PM). Er zijn [PM] reacties ontvangen. De standstilltermijn die samenhangt met beide notificatieprocedures is verlopen op PM.

b. Dienstenrichtlijn

Het houden ten behoeve van opvang van gezelschapsdieren is een dienst die onder de richtlijn 2006/123/EG van 12 van het Europese parlement en de raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt (dienstenrichtlijn) valt. Dit besluit stelt eisen aan deze dienst, meer in het bijzonder aan de eisen van vestiging op grond van de dienstenrichtlijn (artikel 15). Getoetst is of de eisen die worden gesteld aan degene die deze dienst verricht, onder andere het voorafgaand aan het verrichten van de diensten registreren van de inrichting, in strijd zijn met voorschriften van deze richtlijn.

Van discriminatie naar nationaliteit is ingevolge het onderhavige besluit geen sprake. Zo wordt bij de aanmelding van inrichtingen geen onderscheid gemaakt tussen de Nederlandse en buitenlandse aanmelders van inrichtingen. De eisen die worden gesteld zijn gerechtvaardigd om een dwingende reden van algemeen belang, namelijk de waarborging van diergezondheid en dierenwelzijn. Tevens zijn de eisen geschikt om het doel te bereiken en gaan ze niet verder dan nodig is om dat doel te bereiken. In dat verband wordt gewezen op hoofdstuk 2 van deze nota van toelichting waarin ingegaan is op de noodzakelijkheid om eisen te stellen over de opvang van dieren. Ook wordt gewezen op hoofdstuk 5.4 waarin ingegaan is op alternatieven. Notificatie op grond van de dienstenrichtlijn is niet noodzakelijk, omdat dit besluit geen eisen stelt zoals opgenomen in artikel 15, tweede lid, van de dienstenrichtlijn.

De eisen die gesteld worden aan het houden ten behoeve van opvang zijn opgenomen in de artikelen 3 tot en met 7, 9 tot en met 11, 18, 20 en 21.

Dit besluit stelt tevens eisen aan de organisatoren van tentoonstellingen, beurzen en markten, zodat daar dieren mogen worden verhandeld. Ook deze eisen moeten getoetst worden aan de dienstenrichtlijn, meer in het bijzonder aan de eisen van het vrij verrichten van diensten (artikel 16). Van discriminatie naar nationaliteit is ingevolge het onderhavige besluit geen sprake. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen Nederlandse en buitenlandse organisatoren. De eisen die worden gesteld zijn gerechtvaardigd om redenen van openbare orde. Volgens overweging 41 van de dienstenrichtlijn kan het begrip openbare orde ook de bescherming van dierenwelzijn omvatten. In Nederland is verbetering van het dierenwelzijn een belangrijk aandachtspunt in het overheidsbeleid. Daarvan getuigt ook het regeerakkoord "Vrijheid en verantwoordelijkheid."

Tevens zijn de eisen geschikt om het doel te bereiken en gaan ze niet verder dan nodig is om dat doel te bereiken. Voor een onderbouwing daarvan wordt verwezen naar hoofdstuk 3.2, onderdeel c van deze nota van toelichting. De eisen die aan de organisatoren worden gesteld, zijn genotificeerd bij de Europese Commissie.

De aanmelding van een inrichting en een tentoonstelling, beurs of markt, is geen vergunning in de zin van de dienstenrichtlijn. Er wordt door de Minister van EL&I geen besluit genomen naar aanleiding van de aanmelding. Nadat een aanmelding is verricht, mag met de activiteiten worden gestart.

c. Vrijheid van vestiging

Ingevolge dit besluit is de verkoop van dieren slechts toegestaan, indien die activiteiten worden uitgeoefend in een inrichting en daarvan melding is gedaan. Dit betekent dat ook een buitenlandse verkoper die in Nederland bedrijfsmatig dieren verkoopt, deze activiteiten ingevolge artikel 5 en 6 in een overeenkomstig dit besluit aangemelde inrichting dient te verrichten. Voorts zal ook deze verkoper, gelijk aan de Nederlandse verkoper, aan alle overige voorschriften van dit besluit dienen te voldoen.

Van discriminatie naar nationaliteit is ingevolge het onderhavige besluit geen sprake. Zo wordt bij de aanmelding van inrichtingen geen onderscheid gemaakt tussen de Nederlandse en buitenlandse aanmelders van inrichtingen. Ook de overige verplichtingen zijn zonder onderscheid van toepassing op Nederlanders en buitenlanders die bedrijfsmatig handelen met dieren. Voor wat betreft het voorgeschreven bewijs van vakbekwaamheid zij opgemerkt dat op aanvraag de certificaten zullen worden erkend die door buitenlandse instellingen zijn afgegeven en waarvoor een examen is gevolgd dat gelijkwaardig is aan de in Nederland af te leggen examens, dit alles met inachtneming van de Algemene wet erkenningen EG-beroepskwalificaties. De eisen zijn noodzakelijk met het oog op dierenwelzijn en diergezondheid. De eisen gaan niet verder dan strikt noodzakelijk.

d. Overeenkomst inzake technische handelsbelemmeringen (TBT)

Het besluit behoeft geen WTO notificatie omdat geen sprake is van significante handelsbelemmeringen.

e. Overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren (Trb 1988, nr. 1)

De Europese Overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren is door Nederland getekend, maar nog niet geratificeerd. Met dit besluit wordt een deel van deze Overeenkomst geïmplementeerd. Daartoe is de reikwijdte ten opzichte van het HKB 1999 uitgebreid met de volgende partijen:

- groot- en detailhandel in dieren,
- personen die huisdieren fokken, niet beperkt tot honden en katten,
- personen die een pension hebben met winsttoegmerk voor dieren, niet beperkt tot honden en katten,
- asielen voor huisdieren, niet beperkt tot honden en katten.

Voor deze partijen zal een meldplicht gelden. Tevens moeten deze partijen aantonen dat de voor de dieren verantwoordelijke persoon vakbekwaam is en dat de voorzieningen om dieren te kunnen houden voldoen aan de behoeften van het dier.

Voor fokkers van alle gezelschapsdieren, dus niet beperkt tot honden en katten, geldt dat zij verantwoordelijk zijn voor het rekening houden met anatomische, fysiologische en gedragskenmerken die de gezondheid van de nakomelingen of het moederdier in gevaar kunnen brengen (artikel 5 van de Overeenkomst). De artikelen 5, 6, 8, 9, tweede lid, onderdelen a, b en f, dienen ter uitvoering van artikel 8 van de Overeenkomst, artikel 16 geeft uitvoering aan artikel 6 van de Overeenkomst en 19 geeft uitvoering aan artikel 5 van de Overeenkomst.

Overige regels uit de Overeenkomst zijn geïmplementeerd in bestaande regelgeving of worden geïmplementeerd in uitvoeringsregels bij de Wet dieren. Een voorbeeld van de laatstgenoemde categorie is de verplichting voor de houder van een dier om alle redelijke maatregelen te nemen om ontsnapping van het dier te voorkomen (artikel 4, tweede lid, onderdeel c, van de Overeenkomst). De Overeenkomst zal worden geratificeerd wanneer dit besluit en de uitvoeringsregels bij de Wet dieren in werking zijn getreden.

8. Ontvangen commentaren

Een ontwerp van dit besluit is ten behoeve van consultatie geplaatst op de website www.internetconsultatie.nl. Tevens is een ontwerp van dit besluit voor commentaar voorgelegd aan een aantal belanghebbende organisaties. Naast een aantal reacties van particulieren, is van de volgende organisaties een reactie ontvangen: Dierenbescherming, Comité Dieren noodhulp, Certificatiebureau HKB, Stichting Dierentehuis Zoetermeer, Qualitatis Certification BV, Stichting Aap, Hondenbescherming, Inspectiedienst Gezelschapsdieren, Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming, Vereniging Beroepsmatige Kennelhouders, Dibevo, Samenwerkende Aquarium & Terrariumorganisaties, Coalitie Dierenwelzijns Organisaties Nederland, Koningin Sophia-Vereeniging tot Bescherming van Dieren, Kynologen Verbond Nederland, HUS Nederland, Faculteit Diergeneeskunde Universiteit Utrecht, Cursuscentrum diervverzorging Barneveld, Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, Stichting Dierbaar, Natuur en Recht, Nederlandse Werkgroep voor Hobbymatig gehouden Pluimvee en Parkvogels, Stichting Rechten voor al wat leeft, Vivarium, COM Nederland, Zwolse Vogelmarkt, Platform Verantwoord Huisdierenbezit, Dierenhandel Achterberg, Dier en Recht, Meerzoo, VHM-events, EIM, Aequor, Huisdier Kennis Instituut, Algemene Belangenvereniging voor het Hondentoiletteer Bedrijf en de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding.

Gelet op de grote omvang van de ontvangen reacties, is in deze toelichting een reactie op hoofdlijnen gegeven en is niet op elk commentaar ingegaan. Hieronder wordt in meer algemene zin op enkele onderwerpen ingegaan, met in achtneming van en onder verwijzing naar het in de voorafgaande paragrafen omtrent de commentaren gestelde. Het commentaar op specifieke onderdelen is waar mogelijk meegenomen en verwerkt in ofwel het algemeen deel van deze nota van toelichting ofwel bij de artikelsgewijze toelichting.

8.1. Doelvoorschriften

De Dierenbescherming geeft aan dat de huisvestings- en fokkerij-eisen open geformuleerd zijn, zonder voldoende aandacht te besteden aan de praktische gevolgen voor dierenwelzijn. Onder meer het Comité Dieren noodhulp en de stichting Rechten voor al wat leeft, geven aan dat ze de gestelde normen te vaag en te vrijblijvend vinden.

De doelvoorschriften van dit besluit beogen het welzijn van dieren te beschermen, zonder de ondernemers te gedetailleerde voorschriften te willen opleggen. Met doelvoorschriften krijgen ondernemers de ruimte om op een eigen wijze invulling te geven aan de normen overeenkomstig de bedoeling daarvan. Met de doelvoorschriften worden de nalevingskosten beperkt. Dit is een verbetering ten opzichte van het HKB 1999, dat gedetailleerde middelvoorschriften op het terrein van huisvesting, vaccinatie en rapportage bevatte.

Het opstellen van doelvoorschriften heeft daarnaast als voordeel dat het blijvend mogelijk is dat de sector door middel van certificering zelf invulling geeft aan de open normen. Bovendien ontstaat een meer flexibel systeem, waarbij op basis van nieuwe inzichten en kennis over welzijn en gezondheid van gezelschapsdieren, in de tijd de wijze van invulling van de doelvoorschriften kan worden bevorderd. aangepast.

Enkele organisaties, waaronder de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming, Cursuscentrum diervverzorging Barneveld, Comité dierennoodhulp en de Coalitie Dierenwelzijns Organisaties Nederland, geven aan dat er per diersoort minimumnormen vastgesteld moeten worden ten aanzien van huisvesting en verzorging.

Het is op dit moment ondoenlijk om voor alle dieren deze minimumnormen vast te stellen. Waar nodig kunnen de handhavings- en beleidsrichtsnoeren richting geven, bijvoorbeeld voor de meest gehouden diersoorten.

8.2 Verschil in voorschriften voor honden en katten en andere gezelschapsdieren

Onder andere de Dierenbescherming, Stichting AAP en het Comité Dierennoodhulp stellen dat er een groot verschil is in kwantiteit en kwaliteit van de regels voor honden en katten enerzijds en voor de overige gezelschapsdieren anderzijds.

Omdat het uitgangspunt is dat het minimumniveau van dierenwelzijn, zoals bepaald in het HKB 1999 gehandhaafd blijft, zijn bepalingen uit het HKB 1999 overgenomen in dit besluit. Dit leidt tot enkele bepalingen die specifiek van toepassing zijn op honden en katten.

Een van de verschillen tussen de bepalingen voor honden en katten en overige gezelschapsdieren, is de invulling van het begrip bedrijfsmatigheid. In hoofdstuk 3.1 van deze toelichting is toegelicht waarom het alleen voor honden en katten mogelijk is een getalsmatige duiding te geven wanneer sprake is van bedrijfmatig handelen. Een ander verschil is dat inenting voor honden en katten verplicht wordt gesteld en niet voor andere gezelschapsdieren. Daarop wordt in de artikelsgewijze toelichting bij artikel 12 ingegaan. De eis van artikel 13 dat een hond dagelijks tijd moet doorbrengen buiten de ruimte waarin hij gehouden wordt, is speciaal voor honden van belang in verband met behoefte aan sociaal contact met andere dieren en bepaalde lichaamsbeweging. Voor alle diersoorten geldt op grond van artikel 9, tweede lid, onderdeel b dat de ruimte aangepast moet zijn aan fysiologische en ethologische behoeften van het dier.

8.3 Certificering

De Dierenbescherming, Certificatiebureau HKB, Qualitatie Certificatie BV, Dierentehuis Zoetermeer, de Hondenbescherming en HUS Nederland geven naar aanleiding van de consultatie hun mening over de keuze van de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voor vrijwillige certificering.

De Hondenbescherming en HUS Nederland zouden willen dat het verplicht wordt dat er deelgenomen wordt aan een certificeringssysteem, de Dierenbescherming meent dat deelname aan certificering slechts leidt tot een invulling van de wettelijke normen en niet tot een invulling die verder gaat dan de wettelijke eisen.

Zoals in hoofdstuk 1 van deze toelichting is aangegeven, is certificering nog steeds mogelijk. Ik zal vrijwillige certificering blijven stimuleren. De sector heeft zijn eigen verantwoordelijkheid om een voldoende gedragen certificatiestelsel te ontwikkelen. Ook een certificering per deelsector is daarbij mogelijk. Een dergelijk stelsel kan onder meer bijdragen aan transparantie richting de consument met betrekking tot het invulling geven aan de doelvoorschriften in dit besluit door betrokken partijen uit de sector.

8.4 Positieflijst

In de consultatie werd door een aantal partijen gevraagd naar de verhouding van dit besluit met de nog op te stellen positieflijst.

Het is het voornemen om in het Besluit houders van dieren, gebaseerd op de Wet dieren, de criteria op te nemen voor het aanwijzen van zoogdieren die kunnen worden gehouden, de zogenoemde positieflijst. Als de positieflijst tot stand is gekomen, zal onderhavig besluit zodanig aangepast moeten worden dat de bepalingen van dit besluit gelden voor de dieren die op de positieflijst staan. Nu geldt dit besluit immers voor alle zoogdieren. Totdat de positieflijst is vastgesteld, zal dit besluit ook gelden voor zoogdieren die als gezelschap worden gehouden, maar tezamen niet op de positieflijst komen te staan.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1 Begripsbepalingen

Bepalend voor de reikwijdte van het begrip gezelschapsdieren is het gebruik waarvoor het betreffende dier bestemd is. Zo vallen de genoemde diersoorten niet onder de begripsbepaling gezelschapsdieren als zij bijvoorbeeld worden gefokt of gehouden of bestemd zijn om in een dierentuin, circus of voor dierproeven te worden gehouden.

Artikel 3 en 4 Bedrijfsmatige handel, verkoop en fokkerij van dieren

De in artikel 3 genoemde activiteiten zijn verboden voor zover daarbij niet voldaan wordt aan dit besluit. Een van de voorschriften van dit besluit is dat deze activiteiten plaats dienen te vinden in een de minister aangemelde inrichting. Onder een inrichting wordt een aan een locatie gebonden ruimte verstaan die bestemd is voor het verrichten van de betreffende activiteiten. Bedrijfsmatige straathandel in gezelschapsdieren is dan ook op grond van dit besluit niet toegestaan. Bedrijfsmatige handel op beurzen, markten en tentoonstellingen is slechts onder voorwaarden toegestaan. Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar hoofdstuk 3.2 van deze nota van toelichting.

De bepalingen van de Flora- en faunawet over de handel in beschermde soorten blijven onverkort gelden, zoals ook al in hoofdstuk 7 van deze nota van toelichting uiteengezet is.

Ten aanzien van de activiteit afleveren wordt naar aanleiding van opmerkingen uit de consultatie opgemerkt dat het afleveren zelf plaats moet vinden in een aangemelde inrichting. Dat uiteindelijk de bestemming een niet-aangemelde inrichting kan zijn, doet daar niet aan af. Dit kan bijvoorbeeld een particulier zijn of een bedrijf in het buitenland.

Artikelen 5, 6 en 24 Aanmelding

Degene onder wiens verantwoordelijkheid de in artikel 3 bedoelde activiteiten worden verricht, dient de inrichting aan te melden bij de minister van EL&I. Net als bij het HKB 1999 is er slechts sprake van een geldige aanmelding indien betrokkene de aanmelding indient op een daarvoor beschikbaar gesteld elektronische portaal of formulier en de vereiste gegevens zijn verstrekt. De registratie dient ten behoeve van gerichte controle op naleving van dit besluit. Door aanmelding en registratie is bekend waar de activiteiten plaatsvinden en kan de desbetreffende inrichting periodiek op naleving van dit besluit gecontroleerd worden. Alleen activiteiten die zijn aangemeld mogen in de inrichting plaatsvinden. Bij de registratie moet onder andere opgave worden gedaan van de diergroep waarmee de activiteiten worden verricht. Onder een diergroep wordt verstaan: honden, katten, overige zoogdieren, amfibieën en reptielen, vogels of vissen.

Melding van de activiteiten dient plaats te vinden voor aanvang van de activiteiten. Voor inrichtingen waar deze activiteiten reeds plaatsvinden op het moment van inwerkingtreding van dit besluit is dat niet mogelijk. Inrichtingen waar activiteiten plaatsvinden waarvoor geen meldingsplicht op grond van het HKB 1999 gold, krijgen vier maanden de tijd zich aan te melden. Voor inrichtingen die zich hebben aangemeld op grond van het HKB 1999 geldt die aanmelding als een aanmelding als bedoeld in dit besluit.

Voor tentoonstellingen, beurzen en markten geldt eveneens een voorafgaande aanmelding. De elementen die die aanmelding dient te bevatten zijn in het vijfde lid omschreven.

Tentoonstelling, beurzen en markten zijn evenementen van korte duur. Meestal duren zij een dag of enkele dagen, bijvoorbeeld een weekend. Ondermeer dienen derhalve de data en openingstijden te worden opgegeven.

In de consultatie was door Cursuscentrum dierverzorging Barneveld gevraagd of de nu geregistreerde inrichtingen bij het Bureau I&R-HKB overgenomen konden worden in de nieuwe registratie. Het Bureau I&R-HKB bestaat niet meer. Bij de opheffing van dit bureau zijn de registratie van alle bestaande inrichtingen overgenomen door de Gezondheidsdienst voor Dieren.

Artikel 7 Administratie

In een inrichting dient een deugdelijke administratie te worden bijgehouden van de gezelschapsdieren die in de inrichting verblijven. Daarin dient in ieder geval de herkomst van de dieren en het bewijs van inenting van de in de inrichting aanwezige honden en katten te zijn opgenomen. De gegevens over de herkomst van dieren en een kopie van bewijzen van inenting dienen twee jaar in de inrichting bewaard te worden. Deze gegevens zijn voor handhavende instanties van belang voor controle op naleving van de verplichte entingen voor honden en katten. De gegevens over de herkomst van de dieren zijn van belang om handelsstromen te kunnen nagaan.

Indien in een inrichting activiteiten worden verricht met gezelschapsdieren, gelden de administratieverplichtingen op grond van de Flora- en faunawet onverkort. Naar aanleiding van een vraag van Coalitie Dierenwelzijns Organisaties Nederland in de consultatie wordt opgemerkt dat, indien er op grond van de Regeling eisen administratie bezit van en handel in beschermde dier- en plantensoorten, gebaseerd op de Flora- en faunawet, een administratie moet worden bijgehouden, deze administratie voldoet aan de eisen van artikel 7 van dit besluit. Overigens ziet de verplichting op het bijhouden van een administratie op grond van deze Regeling administratie bezit van en handel in beschermde dier- en plantensoorten op een beperkt aantal beschermde soorten, die doorgaans niet als gezelschapsdier gehouden zullen worden.

In de consultatie werd door een aantal partijen gevraagd naar de wijze van administratie. Opgemerkt wordt dat ook administratie van bijvoorbeeld handelspartijen toegestaan is. Bijvoorbeeld bij vissen of vogelsoorten zal dit soms noodzakelijk zijn. Voor de administratie in een pension is administratie van elk individueel dier uiteraard wel noodzakelijk, met het oog op teruggave van het dier aan de eigenaar. Het is in ieder geval van belang dat de herkomst van een dier is na te gaan.

Artikel 8 en 23 Vakbekwaamheid

Voor inrichtingen die op het moment van inwerkingtreding van dit besluit in bedrijf zijn, maar waarvoor op grond van het HKB 1999 geen verplichting gold ten aanzien van de vakbekwaamheid van de beheerder, is in artikel 23, eerste lid, voorzien in een overgangstermijn van drie jaar. Deze overgangstermijn biedt degene onder wiens verantwoordelijkheid de activiteiten in de inrichting plaatsvinden, drie jaar de tijd om aan de

verplichting van artikel 8, eerste lid, te voldoen. Dat kan door binnen deze periode een beheerder aan te trekken in het bezit van een erkend bewijs van vakbekwaamheid of doordat de op de inrichting werkzame beheerder het erkende bewijs van vakbekwaamheid in deze periode behaalt.

Zonder kennis en ervaring bedraagt de duur van de te volgen opleiding waarmee het vakbekwaamheidsbewijs behaald kan worden ongeveer zes maanden tot een jaar. De werkelijke duur hangt af van reeds verworven competenties, zoals opgedane relevante werkervaring en andere gevolgde opleidingen. Dergelijke competenties kunnen bijvoorbeeld leiden tot een vrijstelling voor bepaalde lesonderdelen. Het merendeel van de beheerders dat werkzaam is in inrichtingen waarvoor geen meldingsplicht op grond van het HKB 1999 gold, beschikt hier naar verwachting al in meer of mindere mate over. Het is aan de onderwijsinstellingen om te bepalen in hoeverre een vrijstelling kan worden verleend. Dat geldt tevens voor de wijze waarop examens moet worden afgelegd. Of dit mondeling of schriftelijk moet gebeuren is aan de onderwijsinstelling.

De Landelijke inspectiedienst en de Dierenbescherming vragen hoe omgegaan dient te worden met de vakbekwaamheid van personeel, wanneer de beheerder structureel niet of weinig aanwezig is.

Gelet op de definitie van beheerder in artikel 1 van het Besluit is de beheerder degene die dagelijks leiding geeft aan in artikel 3, eerste lid, bedoelde activiteiten. Er mag dus van worden uitgegaan dat er een zekere continuïteit is in de aanwezigheid van deze vakbekwame beheerder.

In de consultatie was gevraagd of het mogelijk is alle bewijzen van vakbekwaamheid op een centraal punt om te kunnen ruilen voor één herkenbaar document.

Daartoe zal niet worden overgegaan. De inrichting van een dergelijk centraal punt brengt uitvoeringslasten voor de overheid met zich mee. Tevens zijn de handhavende instanties in staat om de relevante diploma's en certificaten te herkennen.

Artikel 9 Huisvesting en verzorging

Dit artikel stelt eisen aan de huisvesting van gezelschapsdieren.

Op grond van artikel 9, tweede lid, onderdeel b, moeten de ruimte of de ruimten en de daarin gebruikte materialen aangepast zijn aan de fysiologische en ethologische behoeften van het dier. Daarbij kan gedacht worden aan het rekening houden met het dag en nachtritme van een dier en het zorgen voor voldoende daglicht voor dieren die overdag actief zijn. Ook moeten de klimatologische omstandigheden afgestemd zijn op de fysiologische behoeften door bijvoorbeeld te zorgen voor voldoende frisse lucht en ventilatie in de ruimte. Om de ruimte aan te passen aan de ethologische behoeften van het dier, dient er in ieder geval, overeenkomstig de behoefte van het dier, verrijkmateriaal en schuilmogelijkheden in de ruimte aanwezig te zijn. Voor katten voorziet de aanwezigheid van een krabpaal bijvoorbeeld in een belangrijke ethologische behoefte, voor honden is de mogelijkheid tot urineren en ontlasten in een andere ruimte dan het reguliere verblijf van belang, ter preventie van onzindelijkheid.

Op grond van het tweede lid, onderdeel c, geldt dat gezelschapsdieren voor zover nodig over een schuilmogelijkheid moeten beschikken die bescherming biedt tegen nadelige weersinvloeden, roofdieren en gezondheidsrisico's. Indien er meer dieren samen in een ruimte worden gehouden, dienen alle dieren gelijktijdig van de schuilmogelijkheid gebruik te kunnen maken.

Effectieve reiniging en zo nodig desinfectie (onderdeel d) van alle in de ruimte gebruikte materialen moet mogelijk zijn. Met name betekent dit dat vloeren en wanden goed en eenvoudig te reinigen zijn. Ook houdt dit in dat materialen die gebruikt worden voor bodembedekking ten behoeve van effectieve reiniging regelmatig vervangen worden. Wanneer in de ruimte gebruikte materialen niet te desinfecteren zijn, dienen deze vervangen te worden wanneer desinfectie noodzakelijk is.

Afhankelijk van de behoefte van het dier, dient dit toegang te hebben tot een toereikende hoeveelheid gezond en geschikt voer en vers water (onderdeel e). Voor de meeste diersoorten zal dit inhouden dat zij in de ruimte waar zij in gehouden worden te allen tijde toegang hebben tot vers en schoon drinkwater. Voor sommige diersoorten, zoals konijnen betekent dit bijvoorbeeld dat ze altijd toegang hebben tot geschikt ruwvoer. Voor andere diersoorten, zoals honden en katten, is onbeperkt toegang tot voedsel niet zonder meer altijd noodzakelijk en veelal zelfs onwenselijk.

Van geschikte nestruimte (onderdeel h) is voor honden en katten bijvoorbeeld sprake indien het moederdier de mogelijkheid heeft zich tijdelijk te onttrekken aan haar jongen. Een moederdier en jongen moeten in de nestruimte voldoende bewegingsruimte hebben en indien nodig moet de temperatuur van de ruimte kunnen worden aangepast.

Een dier kan stress ondervinden (onderdeel i) als het niet de gelegenheid krijgt om te rusten of daar in gestoord wordt. Verstoring van de rust kan in veel gevallen voorkomen worden als daar al bij huisvesting rekening mee gehouden wordt. Voorbeelden daarvan zijn het huisvesten van een dier bij bronnen van constant lawaai, bij neonreclames en het voorkomen dat een dier telkens wordt opgetild, aangeraakt of afgeleid door mensen. Ook het huisvesten van prooi- en roofdieren in elkaars zicht of binnen elkaars reukveld kan onnodige stress veroorzaken.

Het is belangrijk dat bij het plaatsen van een dier in een ruimte rekening gehouden wordt met het aantal dieren en de groepssamenstelling. Zo verdient het vaak de voorkeur om dieren van verschillende diersoorten in beginsel niet bij elkaar te huisvesten. Dieren die van nature samenleven, worden in beginsel niet individueel gehuisvest indien er meer dan één exemplaar van de desbetreffende soort in de inrichting verblijft. Ook het aantal dieren dat in een verblijf gehouden wordt mag het welzijn of de gezondheid van de individuele dieren niet nadelig beïnvloeden. Het samen plaatsen in een ruimte van sociaal levende dieren geniet de voorkeur, maar er zijn situaties denkbaar dat dit niet in het belang van welzijn en gezondheid van een dier is, bijvoorbeeld omdat de eetlust van een individueel dier gecontroleerd moet kunnen worden omdat vermoed wordt dat een dier ziek is.

Ook op tentoonstellingen, beurzen en markten, dienen dieren op verantwoorde wijze te zijn gehuisvest. De organisator zal er op moeten toezien dat dit het geval is. Het is voorts

ongewenst dat hoogdrachtige en zogende dieren op een tentoonstelling, beurs of markt aanwezig zijn vanwege de stress die dat tot gevolg heeft. Dit is voorzien in het derde lid.

Artikel 10, 11 en 25 Huisvesting zieke dieren

Een inrichting moet beschikken over drie ruimtes, dan wel over de mogelijkheid om deze in te richten wanneer de situatie daarom vraagt. Een quarantaineruimte en een isolatieruimte zijn noodzakelijk om uitbraak van besmettelijke ziekten te voorkomen, dan wel om deze te kunnen beheersen. Dieren die wel ziek zijn, maar geen besmettelijke ziekte hebben, moeten ook apart gehuisvest kunnen worden. Daarvoor is de ruimte bedoeld die verplicht wordt besteld in het tweede lid, onderdeel c.

De ruimten zoals bedoeld in artikel 10, tweede lid, onderdelen a en c, kunnen in principe in een zelfde ruimte worden ingericht. Echter dieren die zich in quarantaine bevinden, mogen zich hier niet gelijktijdig bevinden met dieren die ziek zijn maar niet verdacht worden van een besmettelijke aandoening.

Ter voorkoming van een uitbraak van besmettelijke ziekten als gevolg van insleep, dienen dieren waarvan de gezondheidsstatus of vaccinatiestatus onbekend is, bij binnenkomst direct in een quarantaineruimte te worden geplaatst (artikel 11, derde lid). Honden en katten waarbij de in artikel 12, eerste lid, bedoelde entingen niet hebben plaatsgevonden of de vaccinatiestatus onbekend of onvolledig is, dienen ook bij binnenkomst in quarantaine geplaatst te worden. Dieren die klinische verschijnselen van een besmettelijke ziekte hebben dienen in een isolatieruimte te worden geplaatst.

In de inrichting moet gebruikt worden gemaakt van een protocol (artikel 11, eerste lid) waaruit blijkt dat de gezondheid van de dieren dagelijks wordt gecontroleerd. Bij die dagelijkse controle kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de controle of elk dier voldoende voedsel en water opneemt. Daarnaast dient bijvoorbeeld gecontroleerd te worden of dieren klinische verschijnselen van ziekte vertonen.

De reacties van een aantal organisaties die geconsulteerd zijn, zoals Dibevo en de Dierenbescherming, hebben ertoe geleid dat de bepalingen over quarantaine en afzondering zijn verduidelijkt.

Artikel 12

In de ministeriële regeling op grond van artikel 12 worden nadere regels gesteld over de inenting voor honden en katten. Onder andere zal worden bepaald voor welke ziektes een inenting moet worden gegeven en wanneer een herhaling van de inenting moet worden gegeven.

In de internetconsultatie was gevraagd door onder andere de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, Coalitie Dierenwelzijnsorganisaties Nederland, Stichting AAP, de Dierenbescherming en cursuscentrum dierverzorging Barneveld waarom alleen verplichte inenting worden voorgeschreven voor honden en katten, en niet voor andere gezelschapsdieren.

Omdat met dit besluit het minimale beschermingsniveau van het HKB 1999 gehandhaafd moet blijven, zijn de inentingverplichtingen voor honden en katten overgenomen uit het HKB 1999.

Een verplichte enting voor andere dieren wordt niet opgenomen, omdat het te ver strekt om voor alle onder het besluit vallende diersoorten specifieke voorschriften omtrent inenting op te nemen. Dit laat onverlet dat voor andere dieren inenting in het kader van artikel 11, eerste lid, wenselijk of zelfs noodzakelijk kan zijn als maatregel ter voorkoming van dierziekten.

Artikel 13

In hoofdstuk 4.6 van deze nota van toelichting is reeds ingegaan op de reden waarom honden dagelijks in de gelegenheid gesteld moeten worden om tijd buiten de ruimte waarin ze gehouden worden, door te brengen.

Door verschillende organisaties is gevraagd waarom deze bepaling alleen voor honden geldt. Deze eis is gebaseerd op de eis uit het HKB 1999 dat honden tenminste 2 uur per dag buiten moest doorbrengen. Het niet opnemen van een dergelijke bepaling zou een achteruitgang betekenen in het beschermingsniveau van honden. Voor honden is het belangrijk om tijd buiten de ruimte waarin hij gehouden wordt door te brengen in verband met contacten met andere dieren, mensen en in verband met zijn lichaamsbeweging en het uiten van bepaalde gedragsbehoeften als graven en buiten het hok urineren en ontlasten.

Voor alle diersoorten geldt op grond van artikel 9, tweede lid, onderdeel b, dat een ruimte aangepast moet zijn aan fysiologische en ethologische behoeften van het dier. Dieren die dus het beste buiten gehouden kunnen worden, moeten ook naar buiten kunnen.

De Vereniging Beroepsmatige Kennelhouders stelde voor dit artikel te veranderen in een bepaling dat aan de dagelijkse behoefte van honden wordt voldaan door hen onder te brengen in een inrichting of ruimte waardoor zij dagelijks voldoende gelegenheid hebben voor beweging en met soortgenoten.

Het is heel belangrijk dat een inrichting wordt ingericht, zoals de Vereniging Beroepsmatige Kennelhouders aangeeft. De gedragsbehoeften van de hond die het dagelijks verblijf van een hond buiten de ruimte waarin deze gehouden wordt noodzakelijk maken, kunnen niet worden ingevuld door een goed binnenverblijf. Deze bepaling is daarom niet aangepast.

Volgens het Comité dieren noodhulp zegt de tekst 'dagelijks in de gelegenheid worden gesteld tijd door te brengen' niets over de hoeveelheid tijd die de hond buiten zijn verblijf door moet brengen.

Er is veel variatie in honden(rassen) en de bij die honden passende gedragsbehoefte waaraan invulling wordt gegeven door het verblijven buiten de ruimte waarin ze gehouden worden. Ook is de tijd die nodig is voor invullen van gedragsbehoeften afhankelijk van de leeftijd van de hond. Een pup van een jachthondenras heeft bijvoorbeeld een andere behoefte dan een volwassen, ouder dier van een klein ras. Daarom is de eis van twee uur in dit artikel losgelaten, zoals dat was opgenomen in het HKB 1999.

Artikel 14 tot en met 18 Verkoop van gezelschapsdieren

Gebrek aan kennis bij de houder van een gezelschapsdier over de verzorging en de huisvesting van het gehouden dier is een belangrijke oorzaak voor ongerief bij

gezelschapsdieren. Dit blijkt onder andere uit het rapport Ongeriefanalyse⁴. Om deze kennis bij een koper of verwerver van een dier te vergroten, dient bij de verkoop of aflevering van een dier informatie te worden verstrekt over de verzorging, huisvesting en het gedrag van een dier en over de kosten die het houden van het dier met zich meebrengen. Deze informatie dient schriftelijk te worden verstrekt. Een voorbeeld van schriftelijke informatie die verstrekt kan worden zijn de dierenbijsluiters van het Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren en de Gidsen van Goede praktijken van het Platform Verantwoord Huisdierbezit.

Het digitaal of mondeling verstrekken van informatie is niet toegestaan. Het verstrekken van schriftelijke informatie maakt het mogelijk om te controleren of de informatie wel daadwerkelijk verstrekt is. Tevens biedt dit de verstrekker of verwerver de mogelijkheid de informatie op een later moment nog eens door te nemen. De verstrekking kan wel inhouden dat schriftelijk wordt verwezen naar relevante internetsites.

De informatieverstrekking vindt plaats bij de aankoop van een dier. In de internetconsultatie werd gevraagd om de verplichting op te leggen om vóór de verkoop van een dier de relevante informatie te verstrekken.

Omdat een dergelijke bepaling niet controleerbaar is, wordt deze suggestie niet overgenomen.

Ten aanzien van de verplichting dat informatie moet worden gegeven over de kosten die gemoeid gaan met het houden van het gezelschapsdier, werd in de internetconsultatie gevraagd wie bepaalt wat de kosten zijn.

Met de verstrekking van informatie zal een indicatie gegeven moeten worden wat de te verwachten kosten zijn. Een dergelijke indicatie van de kosten die een gezelschapsdier met zich mee brengt is ook opgenomen in voornoemde dierenbijsluiters van het Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren.

Bij de verkoop of aflevering van een dier, dient aan de koper of verwerver ook alle relevante informatie worden verstrekt over de gezondheidsstatus van een dier. Indien het dier betreft die in de regel gevaccineerd worden, zoals honden en katten, dient alle relevante informatie met betrekking tot de vaccinatiestatus te worden verstrekt. Is de vaccinatiestatus onbekend, dan dient dat te worden aangegeven. Daarnaast dient de verkoper van een dier ten minste aan te geven in welke gezondheidstoestand het dier bij verkoop verkeert.

Het kan aangewezen zijn om bij de verkoop van een dier tevens informatie te verstrekken over het vóórkomen van mogelijke erfelijke aandoeningen bij het desbetreffende dier zelf of bij het ras waartoe het dier behoort, indien er voldoende en evidente bewijzen bestaan over veel voorkomende problemen bij een ras. Tevens kan het geven van informatie eruit bestaan dat er wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn voor het doen van onderzoek of het dier daadwerkelijk een erfelijke afwijking heeft en welke preventieve maatregelen genomen kunnen worden.

Bij het verpakken van een dier bij verkoop of aflevering kan onnodige benadeling van het welzijn of de gezondheid worden voorkomen door onder andere gebruik te maken van geschikt

⁴ juli 2010 Wageningen UR, Universiteit Utrecht

verpakkingsmateriaal. Ook kan op de verpakking vermeld worden dat zich daarin een levend dier bevindt en welke zijde van de verpakking de bovenzijde is.

Het verbod op het verkopen van gezelschapsdieren aan personen onder de 16 jaar (artikel 16) is overgenomen uit de Europese Overeenkomst ter bescherming van kleine huisdieren.

Artikel 19 Fokken

In hoofdstuk 4.8 van deze toelichting is ingegaan op artikel 19 over fokken.

Onder andere wordt bij het fokken voor zover mogelijk voorkomen dat voortplanting op onnatuurlijke wijze plaatsvindt. Daaronder wordt bijvoorbeeld verstaan het dekken zelf of de bevalling. Er kan sprake zijn van uitzonderingssituaties, waarin voortplanting op onnatuurlijke wijze moet plaatsvinden. Dit kan bijvoorbeeld noodzakelijk zijn ter verbreding van de genetische populatie in Nederland van een ras. Wanneer er in Nederland maar een klein aantal dieren van een ras aanwezig is, kan het wenselijk zijn dat kunstmatige inseminatie wordt toegepast om gebruik te kunnen maken van genetisch materiaal uit het buitenland. Een keizersnede kan noodzakelijk zijn bij een niet vorderende bevalling, dit hoeft niet direct gerelateerd te zijn aan foktechnische problemen.

Het voor zover mogelijk voorkomen van voortplanting op natuurlijke wijze legt de fokker wel een verplichting op. De systematische inzet van kunstmatige inseminatie bij het fokken of een toegenomen frequentie van voorkomen van keizersnedes binnen een ras en bij individuele dieren naar aanleiding van bijvoorbeeld rasgebonden kenmerken kan beschouwd worden als het niet voldoen aan deze verplichting.

In het Besluit voortplantingstechnieken bij dieren is voorzien in regelgeving ter bescherming van het dierenwelzijn bij onder andere het tot stand brengen van dracht op andere dan natuurlijke wijze. Zo is in dit besluit bepaald dat voortplantingstechnieken worden toegepast op zodanige wijze dat bij het dier niet onnodig pijn, letsel, stress of ander ongerief wordt veroorzaakt. De leeftijd waarop nakomelingen mogen worden gescheiden van het ouderdier is vastgelegd in het Besluit scheiden van dieren.

In de consultatie is voorgesteld extra verboden in te stellen ten aanzien van het fokken, bijvoorbeeld een verbod op het fokken met dieren die zich niet of niet meer op natuurlijke wijze kunnen voortplanten, een verbod op het gebruik van kunstmatige voortplanting en een verbod op lijnenteelt en inteelt. Deze verboden worden niet opgenomen in het besluit. Voor het kunstmatig voortplanten houdt dit verband met de hiervoor genoemde redenen die kunnen bestaan om het ras weer gezonder te maken of het noodzakelijk moeten verrichten van een keizersnede bij een dier in baringsnood. Voor wat betreft fokken en het voorkomen van inteelt wordt een verbod niet noodzakelijk geacht. Fokken met dieren is op grond van dit artikel reeds verboden indien er een gerechtvaardigd vermoeden bestaat dat op basis daarvan ernstige erfelijke afwijkingen en ziekten aan nakomelingen worden doorgegeven.

Artikel 21

Artikel 21 bevat een uitzondering op het algehele verbod dat gezelschapsdieren in een inrichting moeten verblijven. Honden en katten mogen in gelimiteerde situaties op een ander adres verblijven. De uitzondering geldt alleen voor honden en katten die tijdelijk in een inrichting verblijven omdat er van hen afstand is gedaan of omdat de eigenaar onbekend is en met het oog op bepaalde doelen. Het verblijf op een ander adres dan de inrichting moet zijn

gericht op socialisatie, resocialisatie, behandeling van gedragsproblemen of intensieve zorgverlening in geval van ziekte. In deze gevallen kan een beter resultaat worden bereikt als honden en katten op een pleegadres verblijven.

Artikel 22

Dit artikel bepaalt dat de verplichtingen die aan organisatoren van tentoonstellingen, markten of beurzen worden opgelegd, pas gelden, vier maanden na inwerkingtreding van het besluit. Dit geeft de organisatoren de tijd om hun werkwijze aan te passen aan dit besluit.

Artikel 25 Overgangsrecht

In dit artikel is voorzien in een overgangsregeling voor inrichtingen die niet op grond van het HKB 1999 dienden te beschikken over een quarantaineruimte. De verplichting te beschikken over een quarantaineruimte is gedurende een periode van één jaar niet van toepassing op de in dat artikel bedoelde inrichtingen. Daarmee worden deze inrichtingen in de gelegenheid gesteld deze voorziening in de inrichting binnen een redelijke termijn te realiseren. Gedurende deze periode is de verplichting van in artikel 11, derde lid, om dieren in een quarantaine te plaatsen niet op deze inrichtingen van toepassing. Voor dierenpensions gold op grond van het HKB 1999 geen verplichting om te beschikken over een quarantaineruimte. Ook voor deze inrichtingen wordt in artikel 24 voorzien in een overgangsregeling, voor zover deze inrichtingen geen honden of katten houden ten behoeve van opvang die niet beschikken over de in artikel 12, eerste lid, bedoelde entingen.

De Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,

dr. Henk Bleker